

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Petra Suchá

Problematické aspekty právní úpravy dědického řízení

Diplomová práce

Olomouc 2011

Čestné prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Problematické aspekty právní úpravy dědického řízení vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 30. 11. 2011

Petra Suchá

.....

Děkuji tímto vedoucí mé diplomové práce, JUDr. Kláře Hamulákové, Ph.D. za ochotu, cenné připomínky a rady a odborné vedení při vypracování diplomové práce na téma Problematické aspekty právní úpravy dědického řízení.

Obsah

Úvod.....	5
1. Dědické řízení	8
1.1 Zákonná úprava a účel dědického řízení.....	8
1.2 Postavení notáře po souhrnné novele občanského soudního řádu.....	10
2. Procesní úprava dědického řízení – zahájení a předběžné šetření.....	13
2.1. Zahájení dědického řízení.....	13
2.2. Účastníci řízení.....	14
2.2.1. Stát.....	15
2.3. Předběžné šetření.....	17
2.4. Výkon neodkladných opatření.....	19
2.5. Rozhodnutí po předběžném šetření	20
2.5.1. Usnesení o zastavení řízení dle §175h odst. 1 o.s.ř. a související judikatura.....	20
2.5.2. Usnesení o zastavení řízení dle §175h odst. 2 o.s.ř. a související judikatura.....	21
2.5.3. Úvahy nad právním stavem de lege ferenda.....	26
2.5.4. Potvrzení nabytí dědictví státem.....	27
3. Projednání dědictví.....	29
3.1 Odmítnutí dědictví.....	30
3.2 Zpochybnění postavení dědice.....	31
3.3 Zjišťování majetku a dluhů.....	36
4. Dodatečné projednání dědictví.....	38
5. Rozhodnutí v dědickém řízení.....	43
5.1 Usnesení.....	47
5.2 Potvrzení nabytí dědictví jedinému dědici.....	48
5.3 Potvrzení nabytí dědictví státu.....	48
5.4 Dohoda o vypořádání dědictví.....	49
5.5 Dohoda o přenechání předluženého dědictví k úhradě dluhů.....	52
5.6 Potvrzení nabytí dědictví dle dědických podílů.....	53
6. Využití opravných prostředků v dědickém řízení.....	54
7. Srovnání některých institutů dědění s ohledem na minulost, současnost a úvahami de lege ferenda	57
Závěr	61
Bibliografie.....	65
Abstrakt	67
Seznam klíčových slov	68

Úvod

Zpracování diplomové práce na téma problematické aspekty dědického řízení jsem si zvolila, jelikož se tato problematika dotýká každého z nás, každý se v průběhu života setká s otázkou úmrtí blízkých osob a většina z nás se stane i účastníky těchto řízení. Pro většinu účastníků dědického řízení nebývá tato situace vnímána pozitivně, proto je velmi důležité, aby zákon upravoval co nejpřesněji jeho průběh a nastínil co nejjednoznačněji účel jednotlivých paragrafů, aby nedocházelo k nežádoucím průtahům a sporům. Vzhledem k tomu, že velká část řízení závisí i na míře ochoty spolupráce účastníků, odvíjí se od nich samotných a notáři či soudy jsou v průběhu vedení řízení závislí na postupech a reakcích účastníků, je velmi důležité, aby jim zákon takové postavení usnadňoval a existovaly zde dostatečné prostředky zajišťující setrvačnost jeho průběhu.

Téma problematické aspekty právní úpravy dědického řízení má za cíl věnovat se těm pasážím dědického řízení, k nimž neposkytuje zákon zcela přesný výklad a v jejichž oblasti se mohou v praxi vyskytovat sporné situace. Cílem mé práce je vytvořit přehled průběhu dědického řízení, podat základní výklad k podstatným právním pojmům vyskytujícím se v rámci projednání dědictví a zaměřit se na některé otázky, které jsou problematické, ať již v zákonem nepřesně stanovených definicích či v jejich využití v aplikační praxi. Mým cílem je tuto konkrétní problematiku pojmenovat a nastínit možná řešení její úpravy zejména se zaměřením na usnadnění činnosti notářů. Pokusím se zanalyzovat komplexnost současné úpravy, zjistit zda se v právní úpravě nachází mezery v průběhu dědického řízení a nastínit možná vhodnější řešení. V práci nechybí stručné ohlédnutí se za souhrnnou novelou z roku 2009, stejně jako náhled do blízké budoucnosti v souvislosti s připravovaným novým občanským zákoníkem.

Při zpracování diplomové práce vycházím z aktuálního i historického znění zákonů, kdy využívám jejich komparace k vyvození závěrů dané problematiky, z komentovaných znění zákonů, z dostupné literatury k tématu dědického práva, v níž se zaměřuji zejména na sporné otázky a názory jednotlivých autorů k těmto skutečnostem. Podkladem mi jsou také odborné články. Zákon, jeho komentované znění a současná literatura, zabývající se tímto tématem, jsou velmi podrobné a současná právní úprava se snaží neponechávat problematické oblasti bez odpovědí. Pokusím se však v několika případech poukázat na ta ojedinělá místa, kde právní úprava není úplná či je nepřesná, vyvodit příčiny vzniku těchto situací a nastínit možné postupy řešení.

V úvodních kapitolách své práce se věnuji popisu samotného dědického řízení, otázkám zakotvení právní úpravy, otázkám věcné a místní příslušnosti dědického řízení, jeho charakteru, zásadám, kterými je provázeno, a stručně zmiňuji rozšířenou působnost notářů po novele z roku 2009. Ta se významně dotkla dědického řízení a pozitivně ovlivnila jeho průběh. Přesun části agendy z justice na notáře je velmi užitečný, zejména v oblasti rozšíření rozhodovací pravomoci notářů jako soudních komisařů. Úvodní kapitoly mají také za cíl vymezit účel dědického řízení a stručně se dotknout dědického řízení jako řízení nesporného.

Dále se věnuji postavení účastníků řízení a definicím, které je blíže charakterizují. Více se zaměřuji na stát a jeho zvláštní úlohu při projednání dědictví. Stát se může účastnit dědického řízení v postavení závětního dědice, pak má stejnou odpovědnost za dluhy zůstavitele jako dědicové zákonní a závětní, nebo v postavení účastníka řízení, jemuž připadá majetek v podobě odúmrtí, zde však disponuje užšími právy zejména v možnostech odmítnutí dědictví.

Návaznost na postavení státu má kapitola 2.5.4, v níž se podrobněji vyjadřuji k problematice potvrzení nabytí dědictví státem. Problematická je zde zejména otázka nařízení jednání, za jakých okolností je vhodné stát do řízení více zapojit, a tím zajistit dostatečnou realizaci jeho práv, na kterých by, jako každý jiný účastník, neměl být ani v tomto případě zkrácen. Nejvíce neshod se objevuje v otázkách oceňování majetku. Nebude-li nařízeno jednání, není státu poskytnuta možnost se ve sporných situacích bránit. V praxi tato situace mnohdy ústí v uplatňování odvolacích prostředků, a tím dochází ke zbytečnému zahlcování soudů. V nařízeném jednání může stát prostřednictvím dokazování vyjasnit pochybné okolnosti projednávaného majetku, a tak do budoucna eliminovat případné spory.

Následující kapitoly provázejí průběhem dědického řízení s poukázáním na výše zmiňované problematické aspekty v nich se vyskytující. Tyto kapitoly kopírují jednotlivé fáze řízení o dědictví. Pozastavuji se zde zejména nad problematikou zastavení řízení dle § 175h občanského soudního řádu a zvýšenou pozornost věnuji otázce zastavení řízení a přiřknutí nepatrného majetku vypraviteli pohřbu. Poukazuji na povinnost splnění základních podmínek pro vydání tohoto rozhodnutí, zákonem stanovenou nemožnost podání odvolání ve výše zmíněných případech, a důsledky, které toto ustanovení účastníkům řízení přináší.

Hluběji se ve své práci věnuji odmítnutí dědictví a jeho dodatečnému projednání. Institut odmítnutí dědictví bývá sporný zejména v otázce posloupnosti odmítnutí dědictví vzhledem k úmrtí zůstavitele a účinkům, které na sebe váže. Vzhledem k účelu možnosti odmítnout dědictví by měl být kladen ze strany notářů důraz na poučovací povinnost týkající se zejména důsledků učinění odmítnutí dědictví. Složitá situace může vyvstat v okamžiku,

kdy dojde ke zpochybnění postavení některého z dědiců. Z toho důvodu jsem se věnovala možnostem obrany práv jednotlivých osob, ať už se jedná o oprávněného dědice nebo sporné skutečnosti v dědickém řízení se objevující. Také institutu dodatečného projednání dědictví je věnována značná pozornost a to zejména vzhledem ke striktním podmínkám, za nichž může k dodatečnému projednání dědictví dojít. Jsou jimi jednak nezměněný okruh účastníků (s určitými výjimkami, o nichž se taktéž zmiňuji) a jednak stanovení rozsahu majetku, kdy nesmí být projednáván ten majetek, který byl předmětem projednání původního dědického řízení.

Zvláštní pozornost je věnována také způsobům zakončení řízení a jeho formám. Stručně zmiňuji obsah usnesení, kým je vydáváno a poukazuji na změny s ohledem na souhrnnou novelu z roku 2009. Podrobněji se věnuji otázce deklaratornosti a konstitutivnosti rozhodnutí a poukazuji na rozdílný přístup právních teoretiků. Zároveň se pokouším vyvodit závěr z těchto dostupných názorů, a to i s ohledem na vývoj charakteru rozhodnutí vzhledem k minulosti. Z konkrétních rozhodnutí jsou blíže rozebrána potvrzení nabytí dědictví jedinému dědici, potvrzení nabytí dědictví státu, schválení dohody o vypořádání dědictví, schválení dohody o přenechání předluženého dědictví k úhradě dluhů a potvrzení nabytí dle dědických podílů. Tato pasáž je zakončena stručným pojednáním o některých možných opravných prostředcích.

V závěru diplomové práce se pozastavuji nad připravovanou právní úpravou nového občanského zákoníku, která zaznamená zásadní změny zejména v oblasti zakotvení nových postupů v dědictví. Dochází k návratu k některým původním institutům aplikovaným v minulosti. Jejich využití v rámci současné právní úpravy jednak rozšíří možnosti při nakládání s pozůstalostí na straně zůstavitele, otevře mu specifické možnosti uspořádání pozůstalosti do budoucna a zakotví možnost stanovit pro řádné využívání pozůstalosti užívání podmínek. Využití nových institutů jako jsou svěřenecké náhradnictví, náhradní dědic, dědické smlouvy a jiné se jeví do budoucna jako velmi praktické a až na drobné výjimky souhlasím s jejich zakotvením do českého právního řádu. Pozastavuji se zde vedle charakteristiky jednotlivých institutů také nad jejich významem a možným přínosem jejich zapracování do stávající právní úpravy.

Ve své práci jsem použila zejména systematickou a jazykovou metodu výkladu a metodu logického výkladu a to zejména výklad důkazem opaku (argumentum a contrario).

1. Dědické řízení

Dědické řízení je úzce spjato s existencí každé fyzické osoby, ovlivňuje nás nejen tím, že se týká fakticky každého z nás, ale zejména tím, že provází životy našich nejbližších. Z tohoto důvodu stojí za pozornost objasnit podstatu dědického řízení a jeho účel, definovat základní pojmy s ním spjaté a v neposlední řadě stručně pojednat o jednotlivých fázích dědického řízení. Vzhledem k tomu, že se jedná o problematiku nejen obsahově náročnou, ale i lidsky choulostivou, jak vyplývá ze samotné podstaty řízení, můžeme při jejím bližším zkoumání narazit i na určité nesrovnalosti, nejasnosti a výše zmíněné problematické aspekty, na které bych se ráda v této práci zaměřila.

1.1 Zákonná úprava a účel dědického řízení

Pojetí samotného dědického řízení se od pradávna změnilo do takové míry, že jeho komplexní zkoumání by bylo záležitostí velice rozsáhlou a pro tuto příležitost nepatřičnou. Tento dlouhodobý vývoj je však klíčovým původcem dnešního pojetí, a proto se nelze v určitých případech na minulost neobrátit a tento posun ignorovat. Za tím účelem se v odůvodněných případech pokusím stručně poukázat na odlišnosti pojetí dědického řízení aplikovaných v minulosti a na základě komparace s dnešním právním stavem pak vyvodit patřičné závěry zásadní pro pochopení účelu a záměru těchto docílených změn, a to nejen vzhledem k řízení jako celku, ale také k dotčeným problematickým aspektům, jimiž bych se ráda zabývala.

Úpravu dědického řízení najdeme v rámci zvláštních ustanovení hlavy páté, části třetí zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen o.s.ř.). Základem pro projednání věci je obecně pravomoc soudů u nesporných řízení, mezi něž dědické řízení spadá, která se vždy musí opírat o výslovné ustanovení zákona, jde tedy o jeden z případů, pro který platí § 7 odst. 3 o.s.ř.¹ Ještě obecnější odkaz můžeme nalézt v § 2 o.s.ř. z něhož vyplývá, že soudy projednávají a rozhodují vedle sporů i jiné právní věci², mezi něž dědické řízení spadá.

Úmrtí každé osoby je následováno zahájením dědického řízení bez ohledu na jakékoliv okolnosti s ní či jejím majetkem související, z čehož vyplývá jeho obligatornost.

---

¹ WINTEROVÁ, Alena a kolektiv. *Civilní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha : Linde Praha, a.s., 2008, s. 396.

² „Soudy projednávají a rozhodují i jiné právní věci, kde nejde o spor o právo a účastníci zde nemají postavení vzájemných protivníků.“ STAVINOHOVÁ, Jaruška, HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Masarykova univerzita Brno a nakladatelství DOPLNĚK, 2003, s. 328.

Projednáni těchto věcí je postaveno na principu ingerence státu do dědických právních vztahů, jelikož je stát svými zásahy a rozhodnutími výrazně ovlivňuje³.

Cílem dědického řízení je relevantně vymezit aktiva a pasiva, která budou v řízení projednávána a určit rozsah majetku, který přechází ze zůstavitele na dědice, tzv. funkce majetková. Neméně důležité je vymezení subjektů, kteří budou nápadem dědictví dotčeni, tzv. funkce legitimační. Okruh dědiců je zjišťován pro každé dědické řízení s konečnou platností, s výjimkou několika případů, o nichž bude dále pojednáno⁴. Podstatou samotného řízení, jak již z názvu vyplývá, je projednáni věci s ohledem na zjištěné skutečnosti a vydání rozhodnutí, jehož charakterem se budu zabývat v následujících kapitolách.

Účelem dědického řízení je zejména úprava právních vztahů mezi účastníky pro budoucnost tak, jak je tomu obecně u řízení nesporných⁵. Souvisejícími úkoly, které řízení zajišťuje, je vypořádat majetek zůstavitele tak, aby o každé věci bylo pravomocně rozhodnuto, a to nejen komu právo k ní náleží, ale také k jakému okamžiku vzniká, popřípadě určit další nároky jiných osob týkající se majetku zůstavitele, zejména pak uspokojení pasiv vztahujících se k majetku.

Dědické řízení má povahu řízení nesporného. Již z názvu této obecné a nesourodé skupiny několika řízení vyplývá, že na rozdíl od řízení sporných, pro něž je typickým hnacím motorem spor o právo, nesporná řízení takovou povahu nemají, ačkoliv nejsou vyloučena konfliktní stanoviska ve věci mezi účastníky.⁶ Proto, na rozdíl od řízení sporného, je ve věci rozhodováno bez ohledu na návrhy účastníků. To však neznamená, že by nesporná řízení mohla být zahájena pouze na návrh, i když v mnohých případech se i s touto formou setkáváme (např. prohlášení za mrtvého). Projednáni dědictví je v tomto ohledu jedno z těch řízení, u kterých vyjdou-li odůvodněné skutečnosti najevo, zahájí soud řízení i bez návrhu. Meritorním rozhodnutím nesporných řízení bývá obecně připisována konstitutivní povaha. Na rozdíl od řízení sporných obvykle zakládají, mění či ruší vztahy mezi subjekty. Dědické řízení vzhledem ke svému náročnému vývoji vnímání pozůstalosti či významným změnám v pojetí nabývání dědictví prošlo tolika změnami, že například charakter rozhodnutí v něm vydaných nelze jednoznačně definovat a určit bez větších obtíží⁷. Stejně tak jako rozhodnutí vydaná

---

³ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. Linde Praha, 2003, s. 111.

⁴ Více v kapitole 4. Dodatečné projednáni dědictví a zde z něj uvedené výjimky.

⁵ WINTEROVÁ, Alena a kolektiv. *Civilní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha : Linde Praha, 2008, s. 395.

⁶ STAVINHOVÁ, Jaruška, HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Masarykova univerzita Brno a nakladatelství DOPLNĚK, 2003, s. 328.

⁷ Více k tématu v kapitole 5. - Rozhodnutí.

v nesporných řízeních mohou mít své odlišnosti, například při projednání dědictví, nalézáme výjimky z deklaratorních rozhodnutí i v oblasti řízení sporných (např. rozhodnutí o rozvodu)⁸, proto by v žádném ohledu nebylo vhodné právo jakkoliv generalizovat.

1.2 Postavení notáře po souhrnné novele občanského soudního řádu

Od účinnosti souhrnné novely občanského soudního řádu (7/2009 Sb.) k 1. červenci 2009 nastaly značné změny také ve vztahu k výkonu notářství. Novinkou je jednak samotný pojem notářství, k jehož užívání se notářský řád [Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů] opět vrátil. Pojem notářství nahradil původní výraz notářská činnost. V § 2 notářského řádu můžeme najít pro upřesnění jeho definici, jejíž součástí je také formulování zásady nestrannosti. Předpis byl dále rozšířen o zakotvení zásady nezávislosti v § 5, která se uplatňuje zejména tam, kde notář není vázán jako soudní komisař pokyny soudu. Další výrazné změny postihly činnost notářů, jež byla značně rozšířena.

Úkony v dědickém řízení jsou prováděny prostřednictvím notářů pověřených soudem a jsou považovány za úkony soudu. Nemají povahu soudních rozhodnutí, ale neformálních úkonů soudu [§ 38 odst. 1) a 3) o.s.ř.]. Novelou došlo k rozšíření pravomoci notářů, a to zejména v oblasti dědického řízení, kdy v postavení soudního komisaře mohou činit téměř všechna rozhodnutí, ať meritorního či procesního charakteru, s výjimkou těch, o kterých to taxativně stanoví zákon⁹.

Jedním z cílů novely bylo zjednodušit činnost soudů. Za tímto účelem byla přeformulována povinnost spolupráce a součinnosti notářů se soudy, kdy je na notáře uvalena povinnost nejen přípravy podkladů k těm rozhodnutím, které ze zákona soudům zbývají, ale také přípravy návrhů těchto rozhodnutí, čímž činnost justici významně usnadňují. Co se do budoucna týče, zaujala mne velmi poznámka týkající se dalšího rozšíření pravomocí, ale nejen směrem k notářům, ale zejména notářským koncipientům. Je pravdou, že mnohá jednoduchá rozhodnutí byla vydávána vyššími soudními úředníky či tajemníky a dnes jsou určena k vydání pouze notáři, ačkoliv by stejnou činnost zastali i notářští koncipienti. Proto je

---

⁸ WINTEROVÁ, Alena a kolektiv. *Civilní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha : Linde Praha, 2008, s. 395.

⁹ Pověření se nevztahuje na žádost o poskytnutí právní pomoci v cizině, na ustanovení správce dědictví, pokud je jím notář, který v daném řízení není soudním komisařem, na zrušení usnesení o dědictví zjistí-li se, že zůstavitel žije nebo bylo zrušeno jeho prohlášení za mrtvého na vydání potvrzení účastníkům řízení, že projednání věci nenáleží do pravomoci soudů České republiky. Viz § 38 odst. 2) zákona č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

do budoucna vhodné zabývat se i dalšími způsoby zefektivnění činnosti notářů, kdy jedním z vhodných způsobů se může stát právě přesun části agendy na notářské koncipienty. „Myslím si, že vydáváním některých jednodušších rozhodnutí (Např. usnesení o zastavení řízení dle § 175h občanského soudního řádu či usnesení o potvrzení nabytí dědictví jedinému dědici dle § 175q odst. 1, písm. a) občanského soudního řádu apod.) by mohli být pověřeni též notářští kandidáti neustanovení dle § 24 notářského řádu, případně též notářští koncipienti alespoň s jednoletou praxí v notářské kanceláři, neboť rozhodováním v těchto věcech mohli být dříve pověřováni též soudní tajemníci či vyšší soudní úředníci.“¹⁰

Projednání jednotlivých případů v řízení o dědictví je určováno na základě rozvrhu práce, který vydá předseda krajského soudu na návrh příslušné notářské komory na každý kalendářní rok a pověřuje rovnoměrně notáře se sídlem v obvodu okresního soudu, pod který věc spadá. „Tímto by nemělo být dotčeno právo zákonného soudce, neboť i ohledně notářů, kteří jsou pověřováni jako soudní komisaři, se vede obdoba rozvrhu práce. Nově bude tedy dědické řízení probíhat tak, že soud na základě oznámení matriky o úmrtí osoby pověří dle rozvrhu práce notáře jako soudního komisaře. Ten provede celé řízení a po nabytí právní moci usnesení, jímž se řízení končí, a po provedení následných povinných informativních úkonů ve vztahu k třetím subjektům (typicky banky, u nichž jsou deponovány vklady zůstavitele) spis uloží k archivaci u soudu“¹¹.

Po pověření notáře soudem k provedení dědického řízení přechází iniciativa ze soudu na notáře jako soudního komisaře a ti dále v řízení postupují již samostatně. Následnou činností je zejména průzkum evidencí, v nichž jsou uchovávány dokumenty týkající se nakládání s majetkem v době smrti zůstavitele.

V souvislosti s novelou vznikla také Centrální evidence manželských smluv, která spadá pod správu Notářské komory České republiky. Zde jsou evidovány smlouvy o rozšíření nebo zúžení společného jmění manželů, o vyhrazení vzniku společného jmění manželů ke dni zániku manželství. Dále dle §35c odst. 3 notářského řádu Komora v řízení o dědictví na žádost sdělí elektronickým přenosem dat notáři, který byl jako soudní komisař pověřen provedením úkonů v řízení o dědictví, zda je či není evidována manželská smlouva uzavřená zůstavitelem nebo více takových smluv a u kterého notáře je uložena. Vypořádání společného jmění manželů předchází samotnému projednání dědictví, až následně se zjišťuje majetek zůstavitele a provádí soupis aktiv a pasiv. Zavedením této evidence vznikne větší jistota

---

¹⁰ MATĚJKOVÁ, Adéla. *Řízení o dědictví a činnost notáře po novele*. iHNed.cz, 23. září 2009. Dostupné na <http://pravnicaradce.ihned.cz/c1-38392620-řízení-o-dědictví-a-činnost-notáře-po-novele>.

¹¹ KORBEL, František. *Změny ve výkonu notářství po 1. červenci 2009. Ad notam*, 2009, roč. 15, č. 4, s. 123.

ohledně správného zařazení aktiv a pasiv do dědictví a zároveň se zavádí určitá kontrola nad řádným nakládáním a zjišťováním těchto smluv. V praxi se projeví tak, že každý notář má povinnost po sepsání smlouvy tuto smlouvu zaevidovat v Centrální evidenci a každý notář pověřený jako soudní komisař má povinnost po převzetí spisu zjišťovat, zda není některá z výše zmíněných smluv v této evidenci a popřípadě zjistit, u jakého notáře jsou uloženy. „Tento postup bude uplatněn vždy, pokud u zůstavitele v době smrti trvalo manželství, jinak jen je-li to odůvodněno výsledky řízení, přičemž výtisk sdělení Komory založí soudní komisař do spisu¹².“

Průzkum týkající se závětí, listin o správě dědictví či jejich odvolání se provede prostřednictvím Centrální evidence závětí vedené Notářskou komorou. Zde notář zkontroluje, zda neexistuje listina o vydědění, závět' o naložení s majetkem po smrti zůstavitele a listina o ustanovení správce dědictví, popřípadě jakékoliv odvolání těchto právních úkonů a zjistí u jakého notáře se tyto dokumenty případně nacházejí. O zjištěných skutečnostech sepíše soudní komisař protokol a postoupí ho dědickému soudu k uložení. Účastníci řízení mají právo nahlížet do závětí a pořizovat z ní opisy a výpisy (§ 79 odst. 1 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů).

---

12 KORBEL, František. Změny ve výkonu notářství po 1. Červenci 2009. *Ad notam*, 2009, roč.15, č. 4, s. 128.

2. Procesní úprava dědického řízení – zahájení a předběžné šetření

Dědické řízení se rozpadá do několika etap, v rámci kterých se realizuje jeho samotná podstata, projednávání a rozhodování věci. Ve své práci bych se ráda stručně zabývala průběhem dědického řízení a podrobněji rozebrala jen ty skutečnosti, které se v praxi dají označit za problematické, či upozornila na klíčová rozhodnutí v řízení o dědictví.

Základními stadii řízení jsou předběžné šetření a vlastní projednání dědictví¹³. Projednáním dědictví se zabývají, co se věcné příslušnosti týče, okresní soudy dle § 9 odst. 1 o.s.ř. Místně příslušné jsou pak na základě výlučné příslušnosti ty soudy, v jejichž obvodu měl zůstavitel poslední bydliště, a neměl-li bydliště nebo nelze-li bydliště zjistit, v jehož obvodu měl naposledy pobyt; není-li takový soud, je příslušný soud, v jehož obvodu je zůstavitelův majetek, popřípadě mezi několika takto příslušnými soudy ten z nich, který první provedl úkon, jde-li o řízení o dědictví [§ 88 pís. j) o.s.ř].

Dědické řízení provázejí základní principy soudnictví jako například zásada nezávislosti soudů a soudců, která zaručuje nestranné rozhodování bez vztahu k věci, účastníkům, či zástupcům účastníků, princip zákonného soudu a zákonného soudce, princip hospodárnosti aj. Ze zásad civilního procesu bych ráda zmínila zásadu materiální pravdy. Směřuje ke zjištění pravdy o skutkovém stavu a je v odůvodněných případech ovlivňována zásadou formální pravdy, jejímž účelem je zejména zajištění kontinuity řízení. Příkladem je vyrozumění dědice neznámého pobytu o jeho dědickém právu vyhláškou s tím, že nedá-li o sobě ve stanovené lhůtě vědět, nebude k němu soud přihlížet.

2.1 Zahájení dědického řízení

Při zahájení dědického řízení je ve velké míře uplatňována zásada oficiality. Tato zásada je typická pro nesporná řízení a znamená, že procesní aktivita je dána do rukou státu prostřednictvím soudů, který tak ovlivňuje zahájení i průběh řízení. Nevylučuje ale iniciativu jiných osob, zejména s ohledem na uplatnění jejich subjektivních práv. Zahájení na návrh tedy není vyloučeno, typicky se s ním můžeme setkat u dodatečného projednání dědictví (§ 175x o.s.ř.) nebo jako s návrhem neodkladného opatření (§175e o.s.ř.). Samotné zahájení dědického řízení z podnětu navrhovatele není obvyklé, ale také není vyloučeno a v případě, že nebylo

---

¹³ STAVINHOVÁ, Jaruška, HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Masarykova univerzita Brno a nakladatelství DOPLNĚK, 2003, s. 339.

řízení zahájeno bez návrhu, je možné dát soudu podnět k vykonání úkonů v řízení o dědictví směřující k jeho projednání. „V praxi bývají v dědickém řízení za návrh považována i podání, která nemají náležitosti dle § 79 odst. 1 o.s.ř., je-li z nich zřejmé, že navrhovatel se domáhá projednání dědictví po určité osobě, jejíž úmrtí je doloženo. Tato podání jsou v praxi považována za dostačující k zahájení dědického řízení. Soud pak již nevydává usnesení o zahájení řízení bez návrhu.“¹⁴

K zahájení řízení je věcně legitimován zejména ten, kdo o sobě tvrdí, že je dědicem, stát, nenabude-li dědictví žádný dědic a také ten, kdo se postaral o pohřeb zůstavitele, ať už mu má připadnout zůstavitelův majetek nepatrné hodnoty, nebo i v případě, že tvrdí, že zůstavitel žádný majetek nezanechal. Návrh může podat i osoba, která k němu není věcně legitimována. Tato skutečnost nebude mít vliv na průběh řízení, pouze se projeví vůči této osobě tím, že s ní přestane být jednáno¹⁵.

„Podnětem k zahájení řízení je zpravidla oznámení příslušného orgánu státní správy pověřeného vedením matriky (§ 2 odst. 1a) zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů), může však jít i o jiné spolehlivé sdělení (Policie ČR, sdělení zdravotnického či sociálního zařízení – nemocnice, léčebny). Podkladem pro zahájení dědického řízení je úmrtní list nebo pravomocný rozsudek o prohlášení za mrtvého“¹⁶. Soud rozhoduje o zahájení řízení usnesením, které se nedoručuje.

Úkony v dědickém řízení provádí notáři jako soudní komisaři, a to na základě pověření soudem. Pověřený notář se ujímá věci na základě bezodkladného předání spisu soudem, který ho věci pověřil.

2.2 Účastníci řízení

Za účastníky řízení můžeme obecně považovat navrhovatele a ty, které zákon za účastníky označuje (§94 odst. 2 o.s.ř.). V rámci dědického řízení v souladu s § 175b o.s.ř. jsou to ti, o nichž lze mít důvodně za to, že jsou zůstavitelovými dědici, a není-li takových osob, stát. Dále pak zůstavitelův věřitel, bylo-li dědictví předloženo a uzavírá-li dohodu s dědici zůstavitele o přenechání dědictví k úhradě dluhů, vypořádává-li se jeho pohledávka a při likvidaci dědictví. Zanechal-li zůstavitel jen majetek nepatrné hodnoty, pak je jím ten, kdo se postaral o pohřeb.

¹⁴ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. Linde Praha, 2003, s. 138.

¹⁵ BUREŠ, Jiří a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 790.

¹⁶ WINTEROVÁ, Alena a kolektiv. *Civilní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha : Linde Praha, 2008, s. 405.

Dědici mohou být na základě občanského zákoníku dle § 473 a násl. paragrafů buď určeni jako závětní dědici nebo dědici ustanovení na základě zákona (zákon č. 40/1964, občanský zákoník, dále jen o.z.). Zvláštním případem bude nabytí majetku státem v těch případech, kdy dědictví nenabude žádná ze zákonem určených osob. Stát sice nemá postavení dědice, jelikož zde půjde spíše o zvláštní formu nabývání vlastnictví státem na základě odúmrti, ale přesto vzhledem k jeho postavení v rámci tohoto řízení jako účastníka řízení by měla být zachována patřičná práva a povinnosti i tomuto subjektu. Vzhledem k obtížnosti začlenění státu jako subjektu, s nímž je dědictví projednáváno, bych se ráda i této oblasti v jednotlivých stádiích dědického řízení věnovala a poukázala na dotčené problematické aspekty s ním spojené.

2.2.1 Stát

Jak bylo již výše zmíněno, stát může mít v řízení postavení jak závětního dědice, tak subjektu od dědice odlišného, který nabývá dědictví jako odúmrtí. Jde o zvláštní formu nabývání vlastnictví nikoli o dědění v pravém slova smyslu. Příklad v úvahu tam, kde majetek z dědictví nenabude žádný z dědiců. Za stát v těchto případech vystupuje Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových [(§ 1 odst. 2 pís. a) zákona č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, ve znění pozdějších předpisů)], který za něj jedná jako za účastníka řízení. Jde o orgán České republiky, který vystupuje v řízení před soudy, rozhodci nebo stálými rozhodčími soudy, správními úřady a jinými orgány. Zároveň tento úřad plní funkci kontrolní a je institucí hájící zájmy ohledně dodržování procesních práv a povinností v průběhu řízení.

Z výše zmíněné úpravy vyplývá, že stát se v dědickém řízení může vyskytovat ve dvou postaveních, a to jako dědic zůstavitele, pakliže je mu dědictví odkázáno na základě závěti, nebo jako nabyvatel odúmrti, kterou nenabyl žádný z dědiců. Pokud nabyde stát pozůstalost jako závětní dědic, pak má postavení řadového dědice včetně odpovědnosti za dluhy zůstavitele a práva odmítnout dědictví. Proto v těchto případech má povinnost nést odpovědnost jen za dědictví, které přijme, respektive může mu připadnout jen dědictví, které neodmítne.

V případě odmítnutí (či jiném důvodu nemožnosti dědění) všemi dědici závětními by dědictví přecházelo na zákonné dědice, kteří mají také možnost využít práva odmítnutí dědictví. Nebude-li závětní ani zákonný dědic, který dědictví přijme, přichází na pořad opět stát. Už však nikoliv v postavení dědice, ale přijímá pozůstalost v podobě odúmrti.

Ve druhém případě bude tedy stát vystupovat jako účastník řízení, ale nikoliv dědic. Nabyde majetek z dědictví, až nepřipadá-li v úvahu žádný dědický titul, a nebo v případech výše zmíněných, kdy zákonní či závětní dědicové pozůstalost odmítli, nemá stát možnost dědictví odmítnout a připadá mu v podobě odúmrti jako zvláštní forma nabytí vlastnictví. Dle § 472 odst. 1 a 2 o.z. stát, jemuž dědictví připadlo, odpovídá za zůstavitelovy dluhy a za přiměřené náklady spojené s pohřbem stejně jako dědic. Proto se v tomto případě stát nemůže zprostit odpovědnosti za zůstavitelovy dluhy tím, že by dědictví odmítl. Zákon však správně předpokládá, že majetek připadající státu, o nějž dědicové neprojevují zájem, bude ve většině případů předlužený, a proto upravuje několik možností, jak může být s takovým majetkem naloženo a jakými způsoby dluhy vypořádat, aby se jednalo o postupy v praxi efektivní. Jde o jistou formu kompenzace za nemožnost uplatnění totožných právních institutů, jaké mají k dispozici samotní dědicové. I z tohoto důvodu by neomezení odpovědnosti za dluhy zůstavitele na straně státu nebylo ničím společensky prospěšným. Proto je jeho podíl na míře odpovědnosti vázán pouze na majetek, který je předmětem dědictví.

Není-li možnost uhradit peněžitý dluh penězi, může stát využít jiné majetkové hodnoty, které jsou součástí dědictví a jejichž hodnota odpovídá výši dluhu. Odmítne-li věřitel přijetí těchto věcí, může stát navrhnout likvidaci dědictví. Obvykle se nejedná o věci značných majetkových hodnot, jelikož v takovém případě by sami věřitelé měli zájem na uspokojení svých pohledávek, ale o věci s fakticky velmi malou prodejní hodnotou. Je i v zájmu státu uspokojit z těchto věcí co nejvíce pohledávek. Tehdy vzniká státu zvýhodněné postavení oproti případům standardního projednání dědictví s dědicem, který nabyl dědictví na základě závěti či zákona. Státu se otevírá možnost navrhnout a provést likvidaci dědictví i v tom případě, že není předlužený, tedy kdy pasiva nedosahují hodnot na straně aktiv. Nejvyšší soud však tuto možnost ve svém rozhodnutí omezil vedle zákonných podmínek ještě podmínkou další, kterou je předpoklad, že byl návrh na likvidaci podán před pravomocným skončením projednání dědictví¹⁷.

Jak ve svém článku Stát a dědické řízení uvádí J. Marcel¹⁸, v praxi se předlužená dědictví objevují velmi často a stát nejčastěji volí variantu nejpřímější, a to návrh na likvidaci dědictví. Mnohdy nejde cestou postupného uplatňování jednotlivých částí tvořících celek dědictví k uhrazení dluhu (§472 odst. 2 o.z.), ani cestou dohod o přenechání předluženého dědictví k úhradě dluhů (§175p odst. 1 o.s.ř.), ale vzhledem k narůstajícím předlužením často navrhuje přímo likvidaci dědictví, po níž by mělo dojít odpovídajícím způsobem k poměrnému

¹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. května 2001, sp. zn. 21 Cdo 2143/2000.

¹⁸ MARCEL, Josef. Stát a dědické řízení. *Ad notam*, 2010, roč. 16, č. 4, s. 22-29.

uspokojení věřitelů. Nepodaří-li se při likvidaci ani tímto způsobem majetek zpeněžit, případně tento majetek státu s účinností ke dni smrti zůstavitele. Tato cesta směřující přímo k likvidaci dědictví se zdá být i nejméně komplikovaná, co se týče postavení státu jako účastníka řízení.

2.3 Předběžné šetření

Po zahájení řízení pověří soud notáře, aby jako soudní komisař provedl úkony v řízení o dědictví a postoupí mu spis. Ten dále provádí šetření v Centrální evidenci závětí a Centrální evidenci manželských smluv tam, kde to stanoví zákon, a postupuje v řízení dle občanského soudního řádu, jednacního řádu pro okresní a krajské soudy¹⁹ a vnitřního a kancelářského řádu pro okresní, krajské a vrchní soudy (Instrukce ministerstva spravedlnosti č. j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, ve znění pozdějších změn.).

Po pověření notáře následuje předběžné šetření [(§ 175d odst. 1) o.s.ř.], ve kterém notář, jako soudní komisař, zjišťuje okruh dědiců, rozsah zůstavitelova majetku a jeho dluhů, zda zůstavitel zanechal závět nebo listinu o správě dědictví. Se zjištěnými účastníky nebo jinými osobami, které mohou podat právně významné informace o zůstaviteli či majetku, provádí výslechy, zjišťuje informace o majetku, dlužích zůstavitele či dalších možných účastnících řízení a opět sepíše o těchto skutečnostech protokol. Ohledně zjišťování majetku týkajícího se nemovitostí provádí šetření prostřednictvím katastru nemovitostí opatřením výpisů z listů vlastnictví a jinými vhodnými způsoby.

V praxi se setkáváme nejčastěji s komplikacemi vztahujícími se k hodnotě oceňovaného majetku. Vzhledem k tomu, že této stanovené hodnotě majetku pak odpovídá výše odpovědnosti za dluhy zůstavitele, mají dědicové bezpochyby zájem na co nejnižším ohodnocení pozůstalosti. K této skutečnosti přispívá i fakt, že se dle ceny pozůstalosti bude odvíjet výše odměny notáře. Proto by u nemovitostí mělo být využíváno znaleckých posudků a k dědickým dohodám by se mělo přistupovat s jistou obezřetností. Nejedná se pouze o zájem na straně notáře samotného, ale zejména o ochranu práv případných věřitelů, kteří by nedostatečnou kontrolou nad oceňováním majetku mohli být mnohdy na svých právech zkráceni.

---

¹⁹ Viz § 83 a násl. vyhlášky Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů.

V usnesení o dědictví musí být vždy rozhodnuto o veškerém movitém a nemovitém majetku, soud projednává všechna aktiva a pasiva, která jsou součástí pozůstalosti. V této souvislosti vznikly pochybnosti o tom, co všechno lze zahrnout do majetku (§ 118 odst. 1 o.z.), pokud není vypočten v závěti veškerý majetek, o němž se má jednat, ale je pouze uvedeno, že dědici mají připadnout movité a nemovité věci bez jejich další specifikace. Touto problematikou se blíže zabývá i judikát 30 Cdo 517/2002 vydaný Nejvyšším soudem.

„Dle §118 odst.1 o.z. mohou být předmětem občanskoprávních vztahů věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty. Ustanovení §119 ObčZ rozlišuje věci movité a nemovité, přičemž blíže specifikuje pouze věci nemovité, jimiž jsou pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem.“ Občanský zákoník ani žádný jiný zákon nepodává definici věci movité. Tradičně jsou za takovou věc považovány věci, které lze přemístit z místa na místo bez narušení jejich podstaty. Z výše uvedeného vyplývá, že občanský zákoník rozlišuje věci, práva a jiné majetkové hodnoty. Pokud tedy zůstavitel v závěti uvede věci movité a nemovité, pak například práva průmyslového vlastnictví nebo obchodní podíl nemůžeme do takto striktního výčtu začlenit. Je tedy otázkou, jakým způsobem bude taková závěť posuzována, jestliže vznikne nejistota ohledně výkladu jejího obsahu.

Taková situace vyvstala i u výše zmíněného případu, kdy byl obsah závěti ohraničen movitými a nemovitými věcmi. Tím vznikl problém, zda se jedná i o obchodní podíl, který byl součástí majetku zůstavitelky. Zůstavitelka sepsala o svém majetku závěť u notáře, v níž uvedla, že se týká veškerého movitého a nemovitého majetku. Tímto vymezením ale zůstavitel nepostihuje veškeré své vlastnictví, bude-li vlastníkem obchodního podílu nebo jiné hodnoty, kterou nelze zařadit do movitých či nemovitých věcí. Podle obchodního zákoníku²⁰ obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným představuje účast společníka na společnosti a z této účasti plynoucí práva a povinnosti nelze podřadit pod věc, ale pod práva nebo jiné majetkové hodnoty. Z tohoto důvodu nelze vydedukovat přesný obsah takto sepsané závěti a není jisté, zda můžeme vycházet z předpokladu, že zůstavitelka zamýšlela sepsat závěť o majetku veškerém.

Obchodní podíl vzhledem k výše zmíněným definicím majetku movitého a nemovitého nelze označit za věc v právním slova smyslu, a proto fakticky nebyl touto závětí postížen, stejně jako bychom jiná práva nepovažovali za závěti dotčená. „Při výkladu tohoto právního úkonu je nutné postupovat podle ustanovení § 35 odst. 2 o.z. Nemůžeme posuzovat tento projev pouze z hlediska jazykového vyjádření, ale zejména podle vůle toho, kdo právní úkon

---

²⁰ Viz § 114 odst. 1) zákona č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

učinil, není-li v rozporu s jazykovým projevem.“²¹ Z výše uvedeného vyplývá, že i přes obsahový rozpor závěti a majetku, který v ní omylem nebude zahrnut, není vyloučeno, aby se stal tento majetek předmětem dědění na základě závěti. S tímto názorem se ztotožňuji, jelikož se domnívám, že je nezbytné preferovat vůli zůstavitele a pokud z obsahu závěti vyplývá, že hodlá nakládat s veškerým majetkem pro případ smrti, pak bych se přikláněla k názoru jeho vůli vyhovět. Ani forma závěti v podobě notářského zápisu nebude bránit výše zmíněnému pojetí nahlížení na obsah závěti a přesto, že jde o, co se obsahu týče, velmi striktně respektovaný dokument, tak i v těchto případech může dojít k omylu, a to zejména na straně zůstavitele, který určitou skutečnost opomene uvést, ale z textu je zřejmé, že ji opomenout nechtěl.

„Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem dospěl dovolací soud k závěru, že výklad obsahu sousloví „veškerý movitý a nemovitý majetek“, jímž je míněn všechen majetek včetně obchodního podílu, nemusí být v rozporu s jazykovým projevem. Je ovšem nezbytné takovýto projev vůle vždy vykládat podle skutečné vůle toho, kdo právní úkon učinil, a to i v případě, jedná-li se o právní úkon učiněný formou notářského zápisu, není-li tato vůle v rozporu s jazykovým projevem ve smyslu ustanovení §35 odst.2 o.z.“

2.4 Výkon neodkladných opatření

Soud i soudní komisař mají povinnost nakládat v řízení s majetkem tak, aby nedocházelo k újmě jak na straně účastníků, tak aby nebyl ohrožený obecný zájem. Za tím účelem mohou vykonat neodkladná opatření a zajistit tak pro určité časové období vhodné disponování s dotčeným majetkem. Jak uvádí § 175e odst.1 o.s.ř., soud může učinit tato opatření i bez návrhu a v témže paragrafu odst. 4 dále stanoví možnost vykonat tato opatření kterýmkoli soudem, došlo-li by k nebezpečí z prodlení. Neodkladná opatření provádí soud až do doby předání spisu pověřenému soudnímu komisaři, poté přechází toto oprávnění plně na notáře, který disponuje těmito opatřeními v průběhu celého řízení.

Neodkladnými opatřeními jsou například zajištění dědictví, svěření věcí osobní potřeby manželovi zůstavitele, prodej věcí, při jejichž uschování by mohlo dojít ke škodě na věcech, nebo například dle jednacního řádu také soupis na místě, zapečetěním prostor či uložením

---

²¹ „Slova „veškerý movitý a nemovitý majetek“, užitá v závěti, mohou znamenat všechen majetek zůstavitele včetně obchodního podílu a takto formulovaná závěť může i v případě, že byla učiněna formou notářského zápisu, vyvolat zamýšlené právní následky.“ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 2002, sp. zn. 30 Cdo 517/2002

dokladů a startovacího zařízení k motorovému vozidlu. Jiná vhodná neodkladná opatření budou provedena také v souvislosti §116 odst. 2 obchodního zákoníku²².

Souhrnná novela občanského soudního řádu rozšířila možnosti zajištění dědictví, kdy z původně upřednostňovaného zajištění u soudu či u schovatele se v současné době provede zajištění zejména uložením u soudního komisaře nebo u soudu a až teprve, pokud není možné zajistit dědictví tímto způsobem, provede se uložením u schovatele, zapečetěním v bytě nebo na jiném vhodném místě nebo soupisem na místě samém.

2.5 Rozhodnutí po předběžném šetření

Zdánlivě jednoznačná se zdá být i problematika případů, kdy dědic nezanechal žádný majetek nebo zanechal pouze majetek nepatrné hodnoty a v závislosti na rozsahu oceňovaného majetku pak i způsoby rozhodnutí o něm. Pokusím se možné formy rozhodnutí uvést a vzhledem k tomu, že v této oblasti bylo vydáno několik průlomových rozhodnutí, ráda bych jim věnovala pozornost a zamyslela se nad jejich významem a možnými komplikacemi, které by se v praxi v souvislosti s nimi mohly vyskytnout.

2.5.1 Usnesení o zastavení řízení dle § 175h odst. 1 o.s.ř. a související judikatura

Pokud po vykonání neodkladných opatření a dalších úkonů předběžného šetření vyjde v řízení najevo, že zůstavitel nezanechal žádný majetek, notář řízení zastaví (§ 175h odst. 1 o.s.ř.). Nebude v tomto případě věc projednávat ani činit další právní úkony a tudíž o této věci nebude meritorně rozhodnuto a nebude založena překážka rei iudicatae. Nezanechal-li zůstavitel žádný majetek, nezjišťuje se okruh dědiců a soudní komisař pouze rozhodne o zastavení řízení. Proti rozhodnutí o zastavení řízení se nelze odvolat a není třeba je doručovat (§ 175h odst. 3 o.s.ř.).

Pokud po zůstaviteli nezůstane majetek fakticky žádný, nebudou zde žádné majetkové hodnoty, žádné věci nebo pouze věci, které sloužily výlučně osobní potřebě zůstavitele, ale pro jiné osoby nemohou mít žádnou hodnotu, pak bude situace jednoznačná a nedojde ke vzniku pochybností o vydání rozhodnutí o zastavení řízení. Jiná situace může ovšem nastat tehdy, kdy zde majetek skutečně je, nalézá se ve vlastnictví zůstavitele, ale jedná se o věci,

---

²² Obchodní podíl se dědí... a dále v souvislosti s § 156 odst. 10 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Zemře-li akcionář, je oprávněn vykonávat práva s akcií spojená dědic, nestanoví-li zákon něco jiného. ...

které nemohou být oceněny žádnou hodnotou, neboli mají hodnotu 0,- Kč, nelze je zpeněžit, uspokojit jimi věřitele, ani zhodnotit jiným způsobem.

Vzhledem k výše zmíněnému nastala zajímavá situace v případě projednání dědictví v rozhodnutí²³ Nejvyššího soudu zabývající se otázkou zastavení řízení. Výše zůstavitelova majetku byla stanovena na 0,- Kč včetně bytového zařízení oceněného jako bezcenný částkou 0 Kč,- a výše dluhů zůstavitele činila 111 476, 46 Kč,-. Zůstavitel nezanechal žádné dědice závětní ani zákonné, a proto se soud v daném případě rozhodl přiřknout dědictví jako celek státu.

Vzhledem k okolnostem nelze v tomto případě uvažovat tak, že zůstavitel zanechal hodnotu aktiv 0 Kč a značnou hodnotu pasiv, ale je jednoznačné, že zůstavitel nezanechal žádný majetek, ačkoliv bude několik věcí bude fyzicky existovat. Vždy je nezbytné zkoumat, zda tyto věci mají skutečně ocenitelnou hodnotu. Pokud bychom považovali za předmět dědictví i věci bezcenné, bylo by takové rozhodnutí v rozporu s ustanovením o zastavení řízení v případě, kdy zůstavitel nezanechal žádný majetek. Stát nelze v takovém případě považovat za účastníka řízení, kterému případně dědictví tam, kde neexistují zůstavitelovi dědici. Stejně se k vzniklé situaci postavil i Nejvyšší soud ve výše zmíněném judikátu, který svým rozhodnutím stanovil, že nelze v daném případě rozhodnout usnesením na základě § 175q odst.2 o.s.ř., kterým soud potvrdí, že dědictví, které nenabyl žádný dědic, připadlo státu. Dědictví hodnoty „0 Kč,-“ nelze považovat za majetek, proto lze dovodit, že zůstavitel žádný majetek nezanechal, jak uvedl v odůvodnění svého rozhodnutí. Není-li tedy stanovena ani nepatrná hodnota zanechávaného majetku, soud řízení dle §175h odst. 1 o.s.ř. zastaví.

Proto i v případě, kde se za daných okolností bude v bytě zůstavitele nacházet majetek tvořený bezcennými věcmi nebo v jakémkoliv obdobném případě, kdy zůstavitel bude disponovat věcmi nemající fakticky žádnou hodnotu (vrak automobilu), nelze takový majetek brát za pozůstalost a předmět dědění. Hodnota věcí bude vždy ověřena znalcem, a proto nebude v obdobných situacích dán důvod pro projednání dědictví, ale řízení bude vždy zastaveno a nedojde k přiřčení dědictví státu.

2.5.2 Usnesení o zastavení řízení dle §175h odst. 2 o.s.ř. a související judikatura

V §175h odst. 2 stojí, že majetek nepatrné hodnoty může být soudem vydán tomu, kdo se postaral o pohřeb, tedy vypraviteli pohřbu, a následně soud řízení zastaví. Vypravitel

---

²³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. června 2007, sp. zn. 24 Co 200/2007-110.

pohřbu musí s vydáním dědictví souhlasit, jinak, pokud majetek nepatrné hodnoty²⁴ nenabude některý z dědiců, případně státu nebo bude využit k úhradě dluhů věřitelů. Také musí být převzat všechny majetek zůstavitele, o kterém je rozhodováno, nikoliv jen některá jeho část.

V praxi soudní komisař rozhodne o nepatrném majetku zůstavitele, který přiřkne vypraviteli pohřbu a řízení usnesením zastaví. Tento způsob rozhodnutí nelze považovat za dědění, a proto je zcela lhostejné, zda je nabyvatel nepatrného majetku zároveň dědicem či nikoliv. Jedná se o nabývání majetku na základě rozhodnutí státního orgánu, proto nabyvatel neodpovídá za dluhy zůstavitele, jako by odpovídal dědic.²⁵

Podle zákonitostí rozhodování, jestliže notář pravomocně rozhodne o nepatrném majetku a zastaví řízení, je tímto zabráněno soudu o těchto věcech v budoucnu rozhodnout znovu²⁶. Z tohoto důvodu nebude tento majetek zařazen do aktiv případného dodatečně projednávaného dědictví, jelikož se nejedná o dědění, ale o jinou formu nabytí vlastnického práva²⁷.

Z pohledu vypravitele pohřbu mohou nastat dvě rozdílné situace, které ovlivňují a zakládají jeho právo domáhat se také části plnění z dědictví. Částka, která byla uhrazena za pohřeb, může být vyšší, než výše nepatrného majetku nebo je naopak nižší a ani nákladů pohřbu nedosahuje. Pokud se bude jednat o částku vyšší než náklady pohřbu, pak dle rozhodnutí musí jít vždy jen o majetek nepatrné hodnoty, který bude vypraviteli vydáván a jeho výše bude záviset na posouzení soudního komisaře, odůvodněném v rozhodnutí. „Je-li však cena nepatrného majetku, který byl vypraviteli pohřbu vydán, nižší než jeho pohledávka na nákladech pohřbu, není v právních předpisech podklad pro názor, že jeho pohledávka v celém rozsahu zanikla²⁸.“ Proto se do pasiv dědictví mohou zařadit ty náklady pohřbu, které převyšují svou hodnotou cenu nepatrného majetku²⁹. Vypraviteli pohřbu vzniká právo uplatňovat náklad spojený s pohřbem v rámci celého projednání dědictví, které by případně vyšlo v budoucnu najevo, jelikož dle § 470 o.z. dědic odpovídá do výše ceny nabytého

²⁴ Přesná hranice, při které lze majetek považovat za nepatrný, není stanovena, závisí na úvaze soudu a konkrétních okolnostech případu a je ovlivňována zejména obvyklými náklady přiměřeného pohřbu v daném místě a čase. MUZIKÁŘ, Ladislav. Dědictví a dluhy. *Zpravodaj jednoty českých právníků*, 2008, č. 2, podrobněji s. 16-25.

²⁵ Bureš, Jiří a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 816.

²⁶ Jakmile bylo o věci pravomocně rozhodnuto, nemůže být v rozsahu závaznosti výroku rozsudku pro účastníky a popřípadě jiné osoby věc projednáвана znovu. Viz § 159a odst. 5) zákona č. 99/1963 Sb., o.s.ř.

²⁷ Odvolací soud přirovnává tuto situaci k vlastnictví nedoplatků mzdy, dávek sociálního zabezpečení aj., které v den úmrtí náležely zůstaviteli, a takové vlastnictví je nabyto jinak než děděním. Usnesení Městského soudu ze dne 18. května 1987, sp. zn. 11 Co 235/87.

²⁸ Usnesení Městského soudu ze dne 18. května 1987, sp. zn. 11 Co 235/87.

²⁹ Při tomto postupu nejde o přesnou ekvivalenci mezi výší nákladů pohřbu a hodnotou nepatrného majetku. Vypraviteli pohřbu může být vydán i majetek, jehož cena převyšuje pohledávku na nákladech pohřbu, jde-li o majetek nepatrné hodnoty. MUZIKÁŘ, Ladislav. Dědictví a dluhy. *Zpravodaj jednoty českých právníků*, 2008, č. 2, s. 16-25.

dědictví za přiměřené náklady spojené s pohřbem zůstavitele a za zůstavitelovy dluhy, které na něj přešly zůstavitelovou smrtí. Je-li více dědiců, odpovídají poměrně dle toho, co z dědictví nabyli.

Obvykle probíhá rozhodnutí o nepatrném majetku bez problémů, notář rozhodne během předběžného šetření o hodnotě majetku a na základě souhlasu osoby, která se postarala o pohřeb, řízení zastaví. Tato osoba bývá většinou přímo přítomna sepsování protokolu, proto nedochází k větším komplikacím a bývá taková věc uzavřena během jediného jednání. Zákon v této situaci uvádí jako osobu, s níž má být jednáno, toho, kdo se postaral o pohřeb, tedy osobu, která zařídila všechny potřebné náležitosti k jeho vypravení. Zákon blíže nespécifikuje situaci, kdy by se o pohřeb postaralo více osob. Jelikož nemají postavení dědiců, může být problematické rozhodování, jakým způsobem s jejich nároky naložit. Takováto situace není v praxi obvyklá, proto jí nebývá věnováno mnoho pozornosti. Pokud bude vypravitelů pohřbu více, je sporné, jaké postavení jim bude přiznáno, pokud je zřejmé, že se nejedná o dědice a tudíž rozhodování nevychází ze zákonem stanovených ustanovení rozhodování o dědictví. Zároveň ale můžeme s jistotou určit, že se bude jednat o účastníky řízení.

Při zjišťování současného stavu, co se problematiky rozhodnutí o nepatrném majetku týče, jsem narazila na určité nejasnosti, které působily v praxi komplikace a na základě kterých bylo nesprávně rozhodováno. Vydání rozhodnutí o nepatrném majetku je podmíněno jednak tím, že účastníkem může být jen vypravitel pohřbu a jednak tím, že tato osoba musí projevit souhlas s tím, že tento nepatrný majetek přijímá. Toto právo není vázáno jen na osobu dědice, ale na jakéhokoliv účastníka řízení a přesto, že se bude jednat o osobu, která vypraví pohřeb zůstaviteli, není zákonem stanovena povinnost nepatrný majetek přijmout.

Prvním sporným bodem vyplývajícím z účastenství dvou či více vypravitelů pohřbu na řízení je otázka, zda postačí souhlas jediné z těchto osob k tomu, aby mohl být nepatrný majetek vydán, či nikoliv. Dle mého názoru musí být v každém případě při projednání a rozhodnutí věci týkající se samotného rozhodnutí o nepatrném majetku splněny dvě základní podmínky, bez nichž nelze tento postup v řízení uplatnit. První z nich je podíl dotčené osoby na obstarání pohřbu, druhou je souhlas takové osoby k přijetí nepatrného majetku a k zastavení řízení bez projednání věci. Neudělí-li kterákoliv z výše zmíněných osob souhlas, nedošlo ke splnění předpokladů pro tuto formu rozhodnutí a věc musí být projednána standardním způsobem. Došlo-li by k zastavení řízení, byla by osoba, která nedala souhlas k přijetí nepatrného majetku, neodůvodněně zkrácena na svých právech oproti tomu, jehož rozhodnutí bylo respektováno a následováno. Také by byla přiznána udělovanému souhlasu

pouze formální funkce, která by ve své podstatě nebyla podmínkou, a tím by nebyl naplněnou účel souhlasu dotčené osoby. Na výše zmíněné téma byl publikován velmi podobný názor, který se opírá zejména o tvrzení, že každý vypravitel pohřbu musí splnit zákonem stanovené podmínky. „Domnívám se, že v tomto případě řízení o dědictví nepůjde zastavit, neboť k vydání majetku nepatrné hodnoty nemůže dojít proti vůli vypravitele pohřbu (byť pouze jednoho z více vypravitelů).“³⁰

Problém nastává ale i tehdy, chce-li se ten, o kom bylo takto rozhodnuto, účinně bránit. Proti tomuto usnesení totiž nelze podat opravný prostředek a odvolání bude tedy označeno za nepřijatelné (§ 175h odst. 3 o.s.ř.), a to i v případě, že bylo o této věci rozhodnuto zjevně nesprávně. Proto bylo i ve výše zmíněném případě odvolacím soudem odmítnuto. Otázkou zůstává, jaké možnosti mají ti, jimž bylo nedobrovolně přiřknuto něco, k čemu nedali souhlas, ale proti čemuž se nemohou řádně bránit. Rozhodnutí o nepatrném majetku a následné zastavení řízení má účinky procesněprávní, což znamená, že dojde k zastavení řízení a nebude dále jednáno ve věci.

Zjistí-li se po právní moci rozhodnutí, že řízení bylo zastaveno, ačkoliv majetek zanechaný zemřelým nebyl nepatrný, je třeba tento nikoliv nepatrný majetek projednat, a to bez ohledu na to, že o něm soud věděl před zastavením řízení a přesto řízení zastavil (např. proto, že byl nesprávně informován o ceně majetku).

Podání odvolání je v těchto případech vyloučeno zejména za účelem zbytečného zatěžování soudů případy, v nichž se jedná pouze o nepatrný majetek, a proto by taková rozhodnutí neměla zasahovat do práv a povinností těchto osob. Obranou ve výše zmíněných případech bude tedy dle mého názoru možnost podání nového návrhu na dodatečné projednání věci, jestliže zjistí ten, komu byl rozhodnutím majetek vydán, že neměl pouze nepatrnou hodnotu a bude se domáhat jeho projednání. Je otázkou, jakým způsobem se lze bránit rozhodnutí o zastavení řízení a vydání nepatrného majetku tam, kde nebyl udělen souhlas k jeho přijetí, či tam, kde se nejednalo o skutečného vypravitele pohřbu. Zde by zřejmě obrana třetí osoby směřovala cestou žaloby jakožto oprávněného dědice, jestliže by tím, kdo vypravil pohřeb, byl někdo jiný, ačkoliv o něm nebude jako o dědici rozhodováno, jelikož bude řízení zastaveno. Chtěl-li by se bránit sám ten, o němž bylo takto rozhodnuto, ale nebyly pro toto rozhodnutí podklady (souhlas či vypravení pohřbu), zákon mu neumožňuje podat odvolání ve věci, a proto se v současné době musí spoléhat na postup notáře směřující k zachování oněch zmíněných podmínek.

---

³⁰ HEJTMÁNEK, Jan. Může být více vypravitelů pohřbu? *Ad Notam*, 2009, č. 2, s. 62 – 63.

Další neobvyklou a ne příliš jasně řešenou situací v zákoně je otázka rozdělení nepatrného majetku mezi více osob, které se postaraly o pohřeb. Domnívám se, že označení v zákoně „ten, kdo se postaral o pohřeb“, není myšleno pouze ve vztahu k jediné osobě, ale vůči všem, kdo tento akt zajistili, proto připouštím i variantu, že pohřeb obstará více než jedna osoba. Nejjednodušším způsobem nakládání s majetkem nepatrné hodnoty je jeho rozdělení rovným dílem mezi všechny tyto osoby. Naopak nejsložitější variantou je případ, kdy by notář vypočítával poměrně majetek ve vztahu k podílu na pohřbu. Tehdy by musel většinou provádět dokazování a tím zbytečně prodlužovat řízení ve věci, jejíž podstatou je právě její rychlost. Na rozhraní těchto dvou variant se nachází poslední možnost, kterou je uzavření dohody o nepatrném majetku. Domnívám se, že tato varianta by v daném případě byla nejrozumnější a rozhodnutí o rozdělení majetku by přicházelo v úvahu až tam, kde by se účastníci jinak nedohodli. Zákon takovou možnost připouští pouze v případě uzavření dědické dohody, nikoliv dohody mezi obstarateli pohřbu. Pokud by ovšem takové osoby měly jednotné představy o rozdělení majetku, notář by nemusel provádět dokazování a pouze by na základě návrhu účastníků tuto dohodu potvrdil, nemyslím si, že by se jednalo o jednání zbytečně zatěžující soudy. Ve výše zmíněném článku se autor zmiňuje o této problematice pouze okrajově a nesdílí stejný názor na uzavření dohody mezi vypraviteli pohřbu³¹. Poukazuje na charakter nepatrného majetku jako odměny za obstarání pohřbu, který nemá kompenzační účel. S tímto názorem určitě souhlasím, a to do té míry, pokud se účastníci nedohodnou jinak. Obstarání pohřbu je pro mnohé věci náročnou, a to i po finanční stránce. Postará-li se o jeho zařízení jedna z osob ve výrazně větším rozsahu než druhá a dohodnou-li se, že větší část tohoto majetku připadne té, která se na věci podílela více, nevidím důvod, proč takové dohodě bránit. Na druhou stranu se ale domnívám, že účelem rozhodnutí dle 175h odst. 2 o.s.ř. není zatěžovat soudy a soudní komisaře, proto pokud nedojde k dohodě, bude rozdělen majetek rovnými díly bez bližšího zkoumání.

K tomuto tématu se ve svém rozhodnutí³² vyjádřil i Městský soud v Praze, v němž bylo vydáno k této problematice následující stanovisko. „...Soud proto nemůže majetek, který je podle jeho zjištění nepatrný, vydávat někomu, kdo vypravitelem pohřbu není. Nemůže jej vydávat ani vypraviteli pohřbu, aniž by znal jeho stanovisko, tím méně mu jej vnutit bez jeho souhlasu, chybí-li v daném případě projev vůle vypravitele nepatrný majetek přijmout. Takový postup by byl v rozporu např. s čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, podle

---

³¹ Ustanovení § 175h odst. 2 OSŘ neobsahuje žádné ustanovení o možné dohodě vypravitelů pohřbu a stěží lze v tomto případě užít analogicky ustanovení o dohodě dědiců o vypořádání dědictví. HEJTMÁNEK, Jan. Může být více vypravitelů pohřbu? *Ad Notam*, 2009, č. 2, s. 62 – 63.

³² Usnesení Městského soudu ze dne 29. května 2009, sp. zn. 24 Co 35/2009-505.

kterého nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá (nesmí být tedy přinucen proti své vůli a bez možnosti obrany stát se vlastníkem konkrétního majetku). Vypravitel pohřbu by se tím dostával do horšího postavení než samotný dědic, který může dědictví odmítnout“.

Výše zmíněný judikát se zabýval situací kdy, po úmrtí zůstavitele vyšel najevo majetek pouze nepatrné hodnoty a dědicové tento majetek odmítli. Soud usnesením potvrdil jeho nabytí státu – České republice, zastoupené Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových, jako nabytí nepatrného majetku vypravitelem pohřbu dle § 175h odst. 2 o.s.ř. a řízení zastavil.

Tento postup by připadal v úvahu pouze v případě, že by stát byl vyzván k udělení souhlasu s přijetím majetku nepatrné hodnoty, což se v daném případě nestalo. Úřadu bylo tedy doručeno až konečné rozhodnutí o zastavení řízení. Další nesoulad tohoto rozhodnutí s významem § 175h odst. 2 o.s.ř. nacházím v přiřknutí majetku nepatrné hodnoty státu, který ale v daném případě nebyl vypravitelem pohřbu. Proto, pokud došlo k odmítnutí majetku oprávněnými dědici (bez ohledu na důvod odmítnutí), není možné na základě výše zmíněného paragrafu přiřknout tento majetek státu jednak proto, že není vypravitelem pohřbu, a i v případě, kdy by jím byl, tak neudělil k tomuto postupu souhlas, který považuji za nezbytný. Přesto, že se jedná o stát, jemuž následně připadá dědictví jako odúmrtí, nelze jeho postavení zlehčovat a odpírat mu práva vyplývající ze zákona, která jsou jiným účastníkům řízení přiznána. Mezi ta, která náleží i jiným subjektům a mají být státu přiznána, patří například právo vyjadřovat se k návrhům, být vyzván k vyjádření se ohledně přijetí nepatrného majetku, předkládat důkazy aj. Proto v daném případě mělo být rozhodnuto o zbývajícím majetku jako o odúmrti, i z toho důvodu, že zde stát odpovídá za dluhy zůstavitele dle výše nabytého majetku, zatímco přiřkne-li mu notář nepatrný majetek jako vypraviteli pohřbu, za závazky neodpovídá a řízení bude zastaveno.

2.5.3 Úvahy nad právním stavem de lege ferenda

S ohledem na současnou právní úpravu §175h odst. 2 a 3 o.s.ř. a komplikace v praxi se vyskytující se domnívám, že by zákon sám měl přímo zahrnout podmínky zastavení dědictví po rozhodnutí o nepatrném majetku ve svém ustanovení, zejména vysloveně určit povinnost soudu zjišťovat vůli toho, komu bude nepatrný majetek usnesením přiřknut. Minimálně by takovému účastníkovi řízení měla být dána stejná možnost odmítnutí tohoto majetku, jako je dána dědici možnost odmítnutí dědictví. Jednak s ohledem na jeho právní postavení jako účastníka řízení a jednak z toho důvodu, že ačkoliv vzhledem k výše

zmíněným závěrům jednotlivých rozhodnutí nemůže rozhodnutí o zastavení řízení v případě nedodržení zákonných předpokladů založit právní následky, má takový účastník řízení velmi omezenou možnost obrany, jelikož proti těmto rozhodnutím není odvolání přípustné.

Proto se, dle mého názoru, tímto postupem zatěžují soudy a komplikuje se projednání věcí. Tomu by se mohlo předejít zakotvením výše zmíněné právní úpravy do zákona. Zároveň pocítuji postavení účastníka řízení, kterého se týká rozhodnutí o nepatrném majetku jako nejisté a domnívám se, že by měla být jeho práva stanovena zákonem explicitně a šířeji.

2.5.4 Potvrzení nabytí dědictví státem

Případne-li dědictví státu (§462 o.z.), nemusí soud nařizovat jednání, stejně tak, jako v případě, kdy bude potvrzeno dědictví jedinému dědici a to na základě § 175j o.s.ř. Tento postup by měl však být zachován pouze v případě, kdy notář dojde na základě svého uvážení k závěru, že projednání dědictví není potřebné, užitečné, nemůže pro své účely přinést nové poznatky ani seznámit některého z účastníků s novými skutečnostmi. „Takový postup nesmí být vzhledem k okolnostem k újmě účastníků co se jejich procesních práv a povinností týče.“³³

Soudní komisař i v těchto případech, má-li být provedeno dokazování, nařídí jednání, aby nedocházelo k omezení účastníků na jejich právech a mohli být dostatečně seznámeni s podklady pro rozhodnutí a zároveň byl dán patřičný prostor pro vyjádření se k těmto zjištěním.

Nebude-li notář jednání nařizovat, pak ani tehdy není zproštěn povinnosti seznámit účastníka s projednávaným předmětem dědictví a se skutečnostmi, ze kterých při svém rozhodování vycházel, co se určení aktiv a pasiv týče. I v případech, kdy jednání není nařízeno, by neměla být účastníku odňata možnost vyjádřit se k věci, a za tím účelem by měla být soudem stanovena dostatečná lhůta. Není rozhodující, zda daným subjektem řízení bude fyzická či právnická osoba, které případně dědictví na základě patřičného dědického titulu, nebo zda je účastníkem dědického řízení stát. Problematickým jednáním můžeme nazvat případy, kdy bude autoritativně rozhodnuto, že pozůstalost případně formou odúmrti státu, ale v rozhodnutí není dostatečně zjištěna hodnota tohoto majetku, či zde chybí způsob jejího zjištění. Do obdobné situace se dostal i Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových u Městského soudu³⁴, kde hájil svá práva, týkající se práva vyjádřit se k projednávané věci a mít

³³ BUREŠ, Jirí a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 823.

³⁴ Usnesení Městského soudu ze dne 19. května 2009, sp. zn. 24 Co 2/2009-53.

možnost zjistit, z jakých zjištění vychází cena státu přiřčenému majetku, v případě, že nebyly tyto informace uvedeny v rozhodnutí a ani nebyl stát vyzván k možnosti vyjádřit se k věci či účastnit se dokazování. Problematika nesouvisí pouze s procesními právy dědiců ale všech účastníků řízení, dotčeno je zejména právo na rovný přístup k informacím před soudem ohledně projednávané věci, ale i právo vyjádřit se k projednávané věci.

Úřad, který za stát jedná, pak v pochybnostech o správnosti takového rozhodnutí může namítat nesprávnost formou odvolání a tím celý proces významně prodloužit. Odvolání Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových směřovalo v této otázce vůči nedodržení základních procesních práv a povinností, které státu jako účastníku právního vztahu náleží. Jestliže soudní komisař v této věci nesvolal jednání a Úřad pro zastupování státu nebyl seznámen se způsobem, jakým byla určena cena majetku, pak sám nemohl v řízení ověřit výši nabytého majetku ani prostřednictvím dokazování. Odvolací soud proto danou problematiku shrnul takto: „Proto soudní komisař i v těchto případech nařídí jednání, má-li být provedeno dokazování. Jen při jednání totiž může účastník realizovat své právo vyjádřit se k důkazům, které byly provedeny (§123o.s.ř.), a další procesní práva. I když se však ve věci nekoná jednání, musí být seznámen se všemi podklady, které soudní komisař opatřil a musí mu být dána možnost vyjádřit se ke správnosti a úplnosti těchto podkladů, zaujmout stanovisko k zařazení jednotlivých položek do aktiv a pasiv dědictví, i ke správnosti zjištění jejich ceny.“³⁵

Proto by, dle mého názoru, vzhledem k závažnosti institutu dědění, vzhledem k povinnosti zachovat všem účastníkům stejná procesní práva a i za účelem zajištění určité procesní ekonomie probíhajících řízení, bylo mnohdy účelnější věc projednat a umožnit vyjádřit se všem zúčastněným subjektům, jelikož samotné rozhodnutí o přiřknutí dědictví určitému subjektu bez nařízení jednání bude mít oporu v zákoně jen v případech zcela zjevných. Je povinností Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových hájit práva státu a v případech jakýchkoliv nejasností se bránit zejména formou opravných prostředků, čímž se vytrácí pravá podstata a účel ustanovení §175j o.s.ř., který spatřuji zejména ve zjednodušení procesních postupů v těch případech, kde nedochází ke sporům o majetek mezi účastníky a lze využít jednoznačného a nekonkurenčního postavení jediného nabyvatele dědictví.

---

³⁵ Viz usnesení Městského soudu ze dne 19. května 2009, sp. zn. 24 Co 2/2009-53.

3. Projednání dědictví

Nebyl-li vydán nepatrný majetek vypraviteli pohřbu a nebylo-li řízení zastaveno, vyrozumí soud ty, o nichž lze mít důvodně za to, že jsou dědici, o jejich dědickém právu (§ 175i odst.1 o.s.ř.). Jedná se o okruh subjektů, kteří jsou buď zákonnými dědici nebo dědici ustanovenými na základě závěti. I pokud zůstavitel zanechal závět', je třeba za osoby, o nichž lze mít důvodně za to, že jsou dědici, považovat nejen ty určené závětí, ale také neopomenutelné dědice a další osoby, kterým svědčí dědění ze zákona. Tytéž úkony je tedy třeba učinit i vůči vyděděnému potomkovi. Vyrozumění musí obsahovat také oznámení, že zůstavitel zanechal závět' či listinu o vydědění, a že jejich dědické právo závisí na neplatnosti těchto dokumentů. Dále se uvede postup, jakým se mohou tyto osoby bránit.³⁶ Pokud by pozůstalost nepřípadla žádnému dědici, bude tím, komu dědictví připadne, stát, nikoliv však z titulu dědění, ale na základě odúmrti.

Vyrozumění provede notář, a to buď písemně do vlastních rukou, ústně do protokolu či vyhláškou (§ 468 o.z.)³⁷.

Obecným cílem projednání dědictví je stanovit na základě zjištěných skutečností v rámci předběžného šetření hodnotu dědictví, určení aktiv a pasiv a provedení jejich soupisu. Dále má být dle zjištěných údajů stanoven okruh dědiců a určena čistá hodnota dědictví.

Případně-li pozůstalost jedinému dědici nebo státu jako odúmrt', jednání nemusí být nařízeno a dojde k vydání usnesení o potvrzení nabytí dědictví. V ostatních případech nařídí notář jednání vždy. Účelem nařízení jednání je zejména ověřit okruh dědiců, jejich totožnosti, projednat otázky týkající se společného jmění manželů, určit obvyklou hodnotu majetku připadajícího do dědictví, k čemuž často využije znaleckých posudků. Jednání před soudním komisařem je neveřejné (§ 116 odst.1 o.s.ř.).

Potvrzuje-li soud nabytí majetku jedinému dědici, nebývá takové rozhodnutí obvykle ničím specifickým a komplikovaným. Z judikatury vyplývá, že se dědicové, jejichž bydliště je vzdálené od soudu místně příslušného k projednání věci, mnohdy snaží využít návrhu na přikázání věci z důvodu vhodnosti (§ 12 odst. 2 o.s.ř.). K takovým návrhům se vyjádřil opakovaně Nejvyšší soud a zamítl je vždy s odůvodněním, že otázka vzdáleného bydliště od

---

³⁶ BUREŠ, Jiří a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 819.

³⁷ K dědici neznámému nebo neznámého pobytu, který byl o svém dědickém právu vyrozuměn vyhláškou soudu a který v určené lhůtě nedal o sobě vědět, se při projednání dědictví nepřihlíží. Jeho opatrovník nemůže prohlášení o odmítnutí či neodmítnutí učinit. § 468 Zákona 40/1964 Sb., o.z.

místa projednání věci není důvodem pro přikázání věci, pokud se tyto osoby nenachází ve výjimečné situaci a soud pouze potvrzuje nabytí dědictví usnesením.

3.1 Odmítnutí dědictví

Notář jako soudní komisař vyrozumí možné dědice vedle dědického práva, které jim náleží, také o možnosti dědictví odmítnout, a to do jednoho měsíce od vyrozumění. Vyrozumění doručí účastníku do vlastních rukou, a pokud nebude poučen ústně, pak notář zaznamená poučení pouze do protokolu. Odmítnutí dědictví musí být vůči notáři jako soudnímu komisaři učiněno obdobně, písemně či ústně do protokolu. Zákon k problematice formy a způsobu vyrozumívání notáře mlčí, proto můžeme vycházet z dedukce, že vzhledem k tomu, že § 38 odst. 3 o.s.ř. stanoví, že úkony notáře, které provedl jako soudní komisař, se považují za úkony soudu, budeme v případech týkajících se doručování notáři vycházet ze stejných možných forem doručení, jako bychom doručovali soudu. Zákon neomezuje účastníka ani ve způsobu doručení, proto není vyloučeno doručení osobní, zástupcem nebo prostřednictvím pošty.

Odmítnutí dědictví lze učinit až po smrti zůstavitele a není právně významné, zda dotyčný znal stav zůstavitelova majetku, jeho rozsah a hodnotu dluhů, nedostatečná představa o zůstavitelově majetku není důvodem pro posuzování platnosti odmítnutí dědictví. Učiněné odmítnutí dědictví již nelze odvolat, a to ani v případě, že by vyšel najevo nově objevený majetek. Stejně tak nelze odvolat a je právně závazné počínání, kterým dává osoba najevo, že dědictví má zájem přijmout (§ 465 o.z.). Proto pokud by se osoba aktivně účastnila sporného řízení o své postavení dědice v dědickém řízení, uplatnila nárok neopomenutelného dědice nebo zpochybnila postavení jiných osob, bylo by takové jednání také posuzováno jako počínání, v jehož důsledku již nemůže dědictví odmítnout³⁸. Naopak nelze za takové jednání považovat úkon, kterým se informuje pozůstalý na majetek zůstavitele a výši jeho dluhů. Dojde-li k situaci, že ten, kdo se nachází v postavení dědice, zemře dřív než stačí dědictví odmítnout či přijmout, přechází toto právo na jeho právní nástupce³⁹.

Účinky odmítnutí dědictví se vztahují k okamžiku smrti zůstavitele. Proto dědictví, které bylo odmítnuto, nepřirůstá dědici, který se dostává do jeho postavení a také není možné, aby podíl dědice, který odmítl, byl přiřčen státu jako odúmrtí. Na dědice, který odmítl dědictví se hledí, jako by nebyl, a to již k okamžiku smrti zůstavitele, proto odmítnuté

³⁸ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. Linde Praha, 2003, s. 188.

³⁹ BUREŠ, Jiří a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 820.

dědictví přechází znovu do celkové pozůstalosti a je s ním nakládáno obdobně jako v předchozím případě.⁴⁰

Další, ne příliš jednoznačnou otázkou ohledně odmítnutí dědictví, je problematika časové posloupnosti učiněného odmítnutí, tedy od jakého okamžiku může být učiněno. Zda je rozhodným okamžikem smrt zůstavitele nebo přímo výzva notáře k tomuto úkonu obsahující i poučení o případných následcích. Při zamyšlení se nad významem odmítnutí z hlediska procesně právního, se zdá být otázka důsledků velmi závažná, a proto poučení o následcích odmítnutí dědického práva se na první pohled jeví rozhodným okamžikem, k němuž by měl být tento úkon vztahován. Z pohledu hmotněprávního musíme ale institutu odmítnutí dědictví ponechat statut oprávnění pozůstalého, a jestliže zákon nezakazuje možnost využít tohoto práva kdykoliv od smrti zůstavitele, pak se přikláním k názoru, že tento úkon může být učiněn kdykoliv od smrti zůstavitele, bez ohledu na doručení výzvy notářem. K této tematice se vyjádřil i Nejvyšší soud⁴¹ a zaujal následující stanovisko. „Smysl lhůty k odmítnutí dědictví je hmotněprávní a vymezuje určitou hranici, do níž lze dědictví odmítnout. § 175i o.s.ř. nezakazuje, aby úkon odmítnutí dědictví byl učiněn až po výzvě soudem, čili jak přijetí, tak odmítnutí dědictví je možné učinit kdykoliv od smrti zůstavitele, jelikož jde o právo pozůstalého, jehož může využít.“

3.2 Zpochybnění postavení dědice

Zjištěný okruh dědiců se může v průběhu řízení rozšiřovat či zužovat dle nově vyvstalých skutečností v řízení. Při dědění ze zákona se tato situace může týkat například spoluzijících osob a vzniklých sporů ohledně splnění zákonem stanovených podmínek (§ 460 a násl. o.z.), u závětních dědiců pak otázek ohledně existence či platnosti závěti a v neposlední řadě i na základě úkonů učiněných zůstavitelem za jeho života, jako jsou například vydědění či jeho zrušení, odvolání závěti aj. úkony ovlivňující pozici v úvahu připadajících dědiců. Vždy je důležité odlišovat okolnosti, na základě kterých se osoba domáhá prošetření skutečností, z nichž notář při projednávání dědictví vychází. Jednou z příčin je fakt, že jedna z osob tvrdí, že je dědicem, a jiná tuto skutečnost popírá. Pak půjde o spor, jehož základ je ve skutkových tvrzení obou těchto osob a notář postupuje dle § 175 odst. 1 o.s.ř., který říká, jestliže někdo před potvrzením nabytí dědictví tvrdí, že je dědicem, a popírá dědické právo jiného dědice, který dědictví neodmítl, vyšetří podmínky dědického

---

⁴⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 16. února 2000, sp. zn. I. ÚS 313/1998.

⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2009, sp. zn. 21 Cdo 149/2008.

práva obou a jedná dále s tím, u koho má za to, že je dědicem. V druhém případě může nastat situace, že jsou skutková tvrzení shodná, žádný z účastníků nezpochybňuje postavení druhého, ale popírá právní hodnocení shodných tvrzení (např. platnost závěti). Zde se pak bude postupovat dle §175k odst. 2 o.s.ř.

Domnívá-li se některá osoba, která dosud není účastníkem řízení, že se nachází v postavení dědice, aniž by s ním takto soudní komisař jednal, zpochybní dosavadní postavení vytyčeného okruhu dědiců. K posouzení případných sporných otázek je soudní komisař oprávněn i dle svého uvážení v případě, že je konkurenční dědic nezpochybňuje. „Může se jednat o zpochybňování otázek, jejichž skutkový základ je nesporný, a které lze řešit jen na základě právního posouzení (zpochybňování trestného činu vůči zůstaviteli jako důvodu dědické nezpůsobilosti, za situace, kdy je zde pravomocný trestní rozsudek, kterým je soud v dědickém řízení vázán)⁴².“ Takové právní otázky notář posoudí na základě §175k odst. 1 o.s.ř. Na straně účastníka nebo domnělého dědice však nepostačí pouze konstatování existence této sporné skutečnosti, ale zároveň má také povinnost tvrzení, a jeho úkolem je uvádět takové skutečnosti, na základě kterých by mohl notář dospět k správnému závěru. Podstata tohoto paragrafu spočívá ve vyřešení předběžné otázky, s kým bude dále jednáno jako s dědicem, závisející na posouzení soudního komisaře. Ten uvede důvody na základě tvrzených skutečností v odůvodnění rozhodnutí, nikoliv v samotném výroku a vymezí tímto ty, které pokládá za účastníky řízení a s těmi bude i nadále jednat. Dle zákona o státním notářství a jeho činnosti⁴³, bylo původně zakotveno rozhodování o těchto skutečnostech ve formě usnesení, proto byly zahrnuty přímo ve výroku rozhodnutí. Tímto by ale byla založena překážka rozhodnutí ve věci samé, proto se v současné době uvádí jako předběžná otázka do odůvodnění rozhodnutí. Zajišťuje tak možnost pokračovat v řízení v těch případech, kdy v průběhu řízení vyjdou najevo opět nové sporné skutečnosti a soudní komisař je bude opět zkoumat a znovu posuzovat.

Jestliže se v rámci projednání dědictví objeví sporná tvrzení ohledně skutečností, na jejichž základě je o dědictví rozhodováno (zda byla závět sepsána vlastní rukou, zda byl zůstavitel způsobilý sepsat závět, zda byly splněny podmínky vydědění), postupuje se dle § 175k odst. 2 o.s.ř. Nejprve se soudní komisař pokusí o dohodu mezi účastníky, která je dalším možným řešením sporné otázky. Je otázkou, zda tuto dohodu může uzavřít dědic ze závěti, která byla pořízena o veškerém majetku náležícím do dědictví, který nechce dědit, ale dědictví

---

⁴² MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. Linde Praha, 2003, s. 200.

⁴³ Zákon č. 358/1992 Sb., Zákon o notářích a jejich činnosti, ve znění zákona č. 95/1963, § 17 odst.1, Sb. účinném ke dni 1. ledna 1993.

neodmítl, pouze ho hodlá přenechat dědici ze zákona. Dědění ze závěti má přednost před děděním ze zákona, proto dědění ze zákona nastupuje, pokud dědic zemře, závěť je neplatná nebo ten, kdo měl dědit nedědí. Podkladem pro takové rozhodnutí na základě dohody mohou být pouze prohlášení obou dědiců o souhlasných skutkových tvrzeních, např. o závěti, kterými se jednoznačně vysloví, že osoba byla způsobilá závěť sepsat. Úkolem notáře je pak zjistit, zda tato skutková tvrzení nejsou v rozporu se zákonem a zda může být na základě tohoto prohlášení potvrzeno dědictví tomu dědici, kterému náleží na základě zákona, přestože se dědické tituly těchto osob vzájemně vylučují. Soudní komisař proto prověří, zda v daném případě, kdy dochází k uzavírání dohody mezi dvěma dědici, jejichž dědické tituly se vylučují, nedochází k vydání rozhodnutí, kterým by mohl být jiný případný dědic znevýhodněn. Proto se domnívám, že by v této situaci nemohl například uzavřít dohodu mezi dvěma závětními dědici, jejíž podstatou by bylo odkázat majetek z jedné závěti dědici v závěti druhé. Vzhledem k tomu, že v souladu se zákonem by v případě neplatnosti jedné závěti došlo k připsání podílů na účet zákonných dědiců, není možné, aby případná dohoda těmto principům odporovala. Ve výše zmíněném případě se bude vždy jednat o sporná tvrzení účastníků, jejichž výsledkem není dohoda o vypořádání dědictví, ale pouze dohoda o dědění v tom rozsahu, jaký vyplynul z jejich tvrzení jako sporný. Proto bude vždy zachován buď v původním rozsahu, o jakém bylo jednáno, a nebo bude znít dohoda k újmě některé z osob. Nemůže se nikdy odchýlit od zákonných principů či významu závěti.

Nedospějí-li účastníci k dohodě, odkáže soud toho z dědiců, jehož právo se jeví jako méně pravděpodobné, aby své právo uplatnil žalobou. Svědčí-li, dle návrhů dědiců, toto právo více takovým osobám, odkáže k podání žaloby všechny tyto dědice. Jak uvádí publikace *Dědické právo*⁴⁴, soudní praxe se v tomto ohledu mnohdy rozchází se zákonem a za takového dědice považuje toho, kdo popírá platnost formálně bezvadného úkonu či pravdivost jeho obsahu. Skutečnost, že notář odkáže na podání žaloby toho, jehož právo se jeví méně pravděpodobné, není zcela jednoznačná. Takové zjištění vyplývá z volné úvahy soudního komisaře, který v kontextu s hmotným právem musí jednu ze stran zvolit. Přesto, že se zákon snaží formulací „méně pravděpodobná“⁴⁵ zřejmě vyčlenit zejména ty, kdo napadají určitý dědický titul či zpochybňují určitou situaci nebo skutečnost, o níž prozatím nebylo pochyb, v praxi jsem narazila na nejedno rozhodnutí, kdy soud vyhodnotil takovou skutečnost zjevně

---

⁴⁴ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. Linde Praha, 2003, s. 201.

⁴⁵ Méně pravděpodobným se zpravidla jeví dědické právo toho účastníka, který tvrdí rozhodné skutečnosti, z nichž má jeho dědické právo vyplývat, a jež jiný účastník popírá; který zpochybňuje ze skutkového hlediska existující dědický titul; který tvrdí skutečnosti o dědické nezpůsobilosti, jež jiný, tím dotčený účastník popírá. BUREŠ, Jiří a kol., *Občanský soudní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 827.

obráceně. Obdobně se zachoval soud v případě, kdy žalobkyně napadla rozhodnutí notářství, že do dědictví nepatří okružní elektrická pila, ačkoliv mezi ostatními účastníky řízení bylo nesporné, že ji za života vlastnil. Žalobkyně však uvedla, že ji ještě před smrtí prodal. V tento okamžik by se dle mého názoru na základě výše uvedeného principu mělo právo méně pravděpodobné přiklánět na stranu žalobkyně, a tudíž by mělo být její povinností doložit tato tvrzení. Soud se však přiklonil na stranu žalobkyně a odkázal účastníky na prokázání skutečnosti, že tato pila do vlastnictví zůstavitele v době úmrtí ještě patřila. Toto tvrzení se jim prokázat nepodařilo, a proto vyhověl žalobě. Domnívám se, že soud by měl vzít v úvahu tu z osob, která by z pohledu hmotného práva měla prokazovat určité skutečnosti, nikoliv.

K podání žaloby stanoví soudní komisař lhůtu. Zákon nestanoví její délku, proto bude určena na základě vlastního rozhodnutí, obvykle v délce 1 měsíce, může být ale vzhledem k okolnostem prodloužena. Následují dva možné způsoby řešení spornosti této otázky. První se opírá o skutečnost, že účastník podá žalobu ve stanovené lhůtě a soud vydá rozsudek, který se stane podkladem pro další projednání věci v dědickém řízení. Neuplatní-li stanovený účastník právo podat žalobu či promešká-li stanovenou lhůtu, bude otázka pochybného dědického práva vyřešena na základě fikce, podle které se skutečnosti tvrzené tím, kdo byl vyzván k podání žaloby, považují za neprokázané a nezjišťuje se pravda skutečná. K otázce lhůty pro podání žaloby se vyjádřil také Ústavní soud⁴⁶, který uvedl, že nejenže se jedná o lhůtu soudcovskou, ale i hmotněprávní a prekluzivní. Tímto došlo k překonání dříve zastávaného názoru, že uplynutí této lhůty nemůže mít za následek prekluzi nároku. Dnes však žaloba podaná po uplynutí této lhůty bude zamítnuta. Po podání žaloby bude vhodné, aby bylo řízení do vyřešení sporné situace přerušeno.

„Není jednotný názor, zda v situaci, kdy je mezi účastníky uzavřena dohoda o sporném právu, může soud bez dalšího z takové dohody v dědickém řízení vycházet a za účasti závětních dědiců vydat rozhodnutí o potvrzení nabytí dědictví zákonnému dědici, když k uzavření dohody o dědickém právu došlo dříve, než by byl závětní dědic odkázán na sporné řízení vydáním rozhodnutí dle § 175k odst. 2 o.s.ř.“⁴⁷ V tomto případě, bylo-li by rozhodnuto o tom, že závětní dědic nedědí, do budoucna by bylo vyloučeno jeho účastenství a nemohl by se už svého práva domáhat. V praxi je obvyklý takový postup, že notář v pochybnostech nejprve odkáže závětního dědice k podání žaloby za účelem uplatnění dědického práva, a až v případě, že nebude podána, bude postupovat dále bez zřetele na tohoto dědice, se kterým nebude dále jednáno jako s účastníkem řízení. Tímto se odvaluje spornost této otázky buď na

⁴⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 10. srpna 1998, sp. zn. I. ÚS 230/98.

⁴⁷ BUREŠ, Jirí a kol., Občanský soudní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 827.

samotného dědice, jak silně je odhodlaný za své právo bojovat, popřípadě pak dále na soudy, které budou o sporných skutečnostech rozhodovat. Tento postup se mi zdá jako účelný zejména v případech, kdy by na straně závětního dědice mohl stát snadno ovlivnitelný dědic, který by pod tlakem dědiců zákonných a zároveň vidinou soudního řízení přistoupil na takové podmínky, jichž by v budoucnu litoval. Proto, co se otázek dědění týče, se domnívám, že dohoda patří zejména tam, kde jsou vzájemné pozice účastníků jisté, či tam, kde nevznikají spory o právo na samotné dědění. V závažnějších a sporných případech bude vždy pro všechny zúčastněné jednodušší, pokud se ke sporné otázce vyjádří nestranně třetí strana a vyvstalý spor po právu vyřeší.

Jakmile je vyjasněn okruh dědiců, zjištěno kdo dědictví odmítl a kdo nikoliv, vyřešeno sporné postavení dědiců, může soud přistoupit k dalším úkonům v řízení. Ne vždy jsou tato zjištění v řízení odpovídající skutečnému stavu, pro soud mohou znamenat i projednání dědictví s osobami, které by dle zákona či závěti nebyly povolány k dědění, ale i tento přístup má své opodstatnění vzhledem k udržení kontinuity probíhajícího řízení. Jedná se o projev formální pravdy uplatňované zejména u výše zmíněného případu §175k odst. 2 o.s.ř., kdy nebude žaloba podána ve stanovené lhůtě, případy projednání dědictví s osobou neznámou či neznámého pobytu, která se ve stanovené lhůtě neozvala, či případy nesprávného zjištění skutkového stavu soudem.

Usnesení o dědictví, v němž soud stanoví okruh oprávněných dědiců, má zásadní průkazní funkci v řízení a s těmito osobami bude vždy jednáno jako s dědici. Nachází se tedy v postavení zvýhodněném oproti těm, kdo sice na základě skutečného stavu jsou dědici, ale usnesení soudu jim tuto pozici nepřiznává, a proto s nimi nebude ani tímto způsobem jednáno. Oprávněný dědic se svého práva může domáhat na základě § 485 o.z. dědickou žalobou (*hereditas petitio*), nepůjde zde ale o nové projednání věci v dědickém řízení, pouze o vypořádání majetkové situace mezi dědicem oprávněným a dědicem v usnesení tvrzeným. Toto právo je však možné uplatnit do tří let od právní moci rozhodnutí, kterým bylo dědické řízení skončeno⁴⁸. Dalším důkazem závažnosti rozhodnutí soudu o okruhu účastníků je i vztah k třetím osobám, které v dobré víře nabyly majetek od nepravého dědice. „Tyto osoby jsou chráněny tak, jako by to nabyly od dědice oprávněného; jde o ojedinělou výjimku z klasické právní zásady „*Nemo plus iuris ad alienum trasfere potest quam ipse habet*“ (nikdo nemůže na jiného převést víc práv než sám má). Soud vychází ze skutečností jemu během řízení

---

⁴⁸ Jde-li o právo oprávněného dědice na vydání dědictví (§ 485 o.z.), počne běžet promlčecí doba od právní moci rozhodnutí, jímž bylo dědické řízení skončeno. (§ 105 o.z.) Pokud není v dalších ustanoveních uvedeno jinak, je promlčecí doba tříletá a běží ode dne, kdy právo mohlo být vykonáno poprvé. § 101 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

dostupných a zároveň předpokládá využití dostupných zákonných prostředků těmi, kdo by byli na svých právech zkráceni.⁴⁹

3.3 Zjišťování majetku a dluhů

Jak bylo již dříve uvedeno, další z povinností soudu je zjistit zůstavitelův majetek, jeho dluhy a provést soupis aktiv a pasiv (§ 175m o.s.ř.). Rozhodování o majetku je samotnou podstatou dědického řízení a týká se úpravy majetkových poměrů dědiců, proto zákon přímo uvádí jakým způsobem řešit sporné otázky, které mohou v průběhu řízení vyvstat. Zjistí-li se po projednání dědictví, že se zde nachází majetek, o němž nebylo rozhodnuto, provede se dodatečné dědické řízení o tomto majetku (§ 175x o.s.ř.). Domnívá-li se účastník probíhajícího řízení, že by naopak dědické řízení mělo zahrnovat majetek, který soud do projednání nezařadil, může se domáhat zařazení tohoto majetku do dědictví žalobou (§ 175y o.s.ř.). Zákon správně předvídá problematičnost oblastí týkající se majetkových otázek a předkládá poměrně srozumitelné vodítko, jakým způsobem v daných případech postupovat.

Rozsah majetku a dluhů zjišťuje soudní komisař mnoha způsoby, jednak přímo z oznámení o úmrtí, které často obsahuje údaje o majetku, například oznámení nemocnic, sociálních zařízení, nebo ze závěti, v níž bývá velká část majetku uvedena. Notář musí vždy podrobně zkoumat přesný obsah dokumentů, rozsah v nich uvedeného majetku a dluhů, proto takové oznámení a podklady budou dále zkoumány v rámci předběžného šetření a bude zjišťována i jejich aktuálnost.

Notář také zjišťuje údaje o uzavřeném manželství zůstavitele a další případné podklady pro nakládání s majetkem v rámci společného jmění manželů (rozšíření, zúžení). Předmětem dědictví je veškerý majetek zůstavitele, tj. věci, pohledávky i jiná majetková práva, nepřecházejí-li výjimečně na právní nástupce přímo na základě zákona, mimo řízení o dědictví (právo na pojistné plnění z pojištěných osob dle § 817 o.z.). Úkol soudu zjistit zůstavitelův majetek a jeho dluhy (§ 175m o.s.ř.) nelze zaměňovat za povinnost vypátrat pro dědice bez jakýchkoliv konkrétních podkladů veškerý majetek zůstavitele⁵⁰. Účastníci řízení mají stále povinnost tvrzení a mají se na zjišťování majetku podílet a označovat důkazy jako v jakémkoliv jiném řízení. Na základě zjištěných údajů ohledně majetku a dluhů vytvoří soudní komisař jejich soupis, kde uvede všechna aktiva, věci, práva, jiné majetkové hodnoty a uvede jejich hodnotu. Tam, kde uzná za vhodné, bude hodnota majetku zjištěna

⁴⁹ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. Linde Praha, 2003, s. 123.

⁵⁰ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. Linde Praha, 2003, s. 212, 218.

prostřednictvím znaleckého posudku. Vedle aktiv provede obdobný soupis ohledně pasiv, v nichž uvede i přiměřené náklady spojené s pohřbem zůstavitele. Aktiva a pasiva, která jsou sporná, nebudou do soupisu zařazena buď vůbec a budou uvedena mimo tento soupis nebo se v něm objeví s komentářem, že se jedná o sporné skutečnosti, o nichž bude dále jednáno. Dále soudní komisař rozhodne o společném jmění manželů (§ 143 a násl. o.z.), pokud byl zůstavitel v manželském svazku v době úmrtí, určí cenu tohoto majetku a společných závazků a rozhodne, jaká část připadá pozůstalému manželovi, a jaká část připadá do dědictví.

Spornost aktiv nebo pasiv v dědictví a ohledně jejich rozsahu, která může vzniknout mezi účastníky při projednání dědictví a zjišťování rozsahu majetku, není překážkou pro další průběh řízení. Soud se omezí pouze na zjištění spornosti těchto aktiv a pasiv mezi účastníky (§ 175k odst. 3), ti se následně mohou svých práv domáhat např. žalobou na určení vlastnického práva k věci nebo na neplatnost právního úkonu, jímž přešlo vlastnictví ze zůstavitele na jinou osobu. Výsledné rozhodnutí na základě takto podané žaloby může být podkladem pro další řízení a to zejména dle § 175x o.s.ř.

4. Dodatečné projednání dědictví

Dodatečné projednání dědictví je charakterizováno §175x o.s.ř. jako situace, kdy dojde k objevení nějakého zůstavitelova majetku, popřípadě dluhu, po právní moci usnesení, jímž bylo řízení o dědictví skončeno. V takovém případě bude tento nově objevený majetek projednán v řízení o dědictví. Objeví-li se pouze dluh, řízení o dědictví se neprovede. Řízení nemá charakter dědického řízení v původním rozsahu, v jakém by bylo prováděno, pokud by se jednalo o první projednání věci. Pokud se ale jedná pouze o doplnění rozhodnutí ohledně nově vyvstalých skutečností v rámci dodatečného projednání, platí zde zásady, jichž se orgány, které věc projednávají, striktně drží. V první řadě platí, že dodatečné dědické řízení není zásadně řízením o dědickém právu, to znamená, že v něm nelze zpravidla odchylně od původního řízení posuzovat otázku, kdo je či není dědicem. Za další dodatečné dědické řízení se nemůže znovu týkat majetku, který byl již projednán v původním řízení⁵¹.

I v rámci takto přísně stanovených mantinelů projednání dodatečného dědictví můžeme nalézt několik výjimek, které výše zmíněné zásady narušují. Jednou z nich by byl případ, kdy by původní řízení bylo zastaveno pro vydání nepatrného majetku vypraviteli pohřbu nebo pro to, že zůstavitel žádný majetek nezanechal. Zde by se při dodatečném projednání nerozhodovalo pouze o majetku dodatečně objeveném, ale v podstatě i o dědickém právu a dalších otázkách s tím souvisejících, jelikož nemohly být v řízení původním vůbec projednány. Proto je takové řízení svým rozsahem shodné s prvním projednání věci v dědickém řízení. Další mimořádnou situací, která nejde ruku v ruce s výše zmíněným pravidlem, je změna okruhu účastníků dědického řízení v případě, kdy v původním řízení nebylo s dědicem jednáno proto, že byl neznámého pobytu a nepřihlásil se, ale v době dodatečného projednání je o něm soud již plně informován. Nejde ovšem o případ, kdy by se po projednání dědictví dědic, který byl původně neznámého pobytu, objevil a dožadoval se dodatečného projednání věci. V takové situaci se může svého dědictví domáhat na základě dědické žaloby (§ 485 o.z.). Také se jedná o podobný případ tam, kde dědic ze závěti nebyl účastníkem původního řízení o dědictví, jelikož majetek v závěti obsažený v té době nebyl znám. V dodatečném projednání tohoto nově objeveného majetku bude soud přihlížet i k dědici uvedenému v závěti, ačkoliv se původního dědického řízení neúčastnil.

Dodatečné projednání dědictví bývá zahajováno na návrh (zejména původními účastníky, dědici). Méně časté bude zahájení řízení bez návrhu, ale ani to není vyloučeno.

---

⁵¹ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. Linde Praha, 2003, s. 250-251.

V praxi se s ním setkáme například tam, kde nebyla v původním řízení projednána určitá nemovitost a podnět k dodatečnému projednání dá katastrální úřad. „...takové podání bývá považováno za pouhý podnět k dodatečnému projednání dědictví a dědické řízení se zahajuje bez návrhu.“⁵² V tomto dodatečně zahájením řízení se opět uplatní zásada oficiality, je-li podnět důvodný, postupuje soud dále z úřední povinnosti a účastníci nemohou s řízením ani jeho předmětem disponovat. Prohlášení o odmítnutí dědictví v původním řízení se vztahuje na řízení celé, proto i na majetek nově objevený.

Dále, po zahájení řízení o projednání dodatečného majetku, postupuje soudní komisař obdobně jako v řízení původním, ale pouze v rozsahu nově zjištěného majetku, nikoliv co se účastníků řízení týče. Mezi takové úkony patří ověření existence majetku, vypořádání společného jmění majetku, pokud je součástí, provedení nového soupisu aktiv a pasiv, určení ceny majetku, výše nových dluhů, stručně vše odůvodní, případně sepíše přehled věřitelů a vydá některé z usnesení o dědictví, kterými se řízení končí. Taková rozhodnutí ale nesmí zasahovat a měnit rozhodnutí vydaná v řízení původním, jedná se o nová rozhodnutí ohledně nově zjištěného majetku. Zjistí-li se v průběhu řízení, že k zahájení řízení nebyl důvod, že majetek nenáležel zůstaviteli nebo je tato otázka mezi účastníky sporná (§175k odst. 3 o.s.ř.), notář řízení zastaví, bylo-li zahájeno z moci úřední, či návrh zamítne, bylo-li zahájeno na návrh. Při dodatečném projednání majetku nebude již možné rozhodnout o nepatrném majetku a řízení zastavit, jako by to bylo možné v řízení původním. Hodnota majetku ve většině případů přesáhne hodnotu nepatrnou, ale také nebude jednáno s vypravitelem pohřbu, ale přímo s účastníky řízení. Tam, kde by hodnota majetku byla původně nepatrná a vyšel najevo majetek nový, také nepatrný, soud projedná věc celou stejně tak, jakoby se jednalo o majetek větší hodnoty, jelikož už nemůže být přiřčen vypraviteli pohřbu. Proto buď soud zastaví dodatečné projednání, jelikož se ukáže, že zde ve skutečnosti žádný majetek k projednání není, a nebo o něm zahájí řízení včetně zjišťování dědiců, jakoby tomu bylo v řízení původním, a to bez ohledu na hodnotu nově zjištěného majetku.

„Účastníky při dodatečném projednání dědictví jsou jen ti dědici, kteří jimi byli v původním řízení, popřípadě jejich právní nástupci.“⁵³ S ohledem na výše zmíněný judikát bych ráda demonstrovala problematičnost situace, týkající se striktní fixace účastníků na původní řízení. Žalobkyně (dcera zůstavitele) nebyla v původním řízení o dědictví soudnímu komisaři známa, proto bylo dědictví potvrzeno pouze manželce a synovi zůstavitele. Po

---

⁵² MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. Linde Praha, 2003, s. 250.

⁵³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. května 2004, sp. zn. 30 Cdo 1131/2003.

skončení řízení o projednání dědictví, kdy vyšel najevo další majetek zůstavitele, se domáhala svého účastenství v řízení o dodatečném projednání dědictví. Soud však tento postup odmítl z důvodu výše uvedeného. Bránila se tedy u odvolacího soudu, který pouze rozhodnutí soudu projednávající dědictví potvrdil a ve svém rozhodnutí uvedl: „Okruh účastníků nelze posuzovat odchylně na základě dědického práva, které vyšlo najevo (jako odůvodněné) až po pravomocném ukončení dědického řízení.“ Tehdy soud jednoznačně vyslovil, že ačkoliv je mu známa skutečnost, že žalobkyně má nárok na majetek, o němž je v řízení jednáno, nespovídá jí právo být v postavení účastníka řízení. V této procesní fázi tedy neexistuje prostředek, kterým by mohla své právo realizovat. O zrušení obou rozhodnutí usilovala dále i u soudu Nejvyššího, přičemž uvedla důvod, že jí byla odňata možnost jednat před soudem. Ani tentokrát neuspěla a soud logicky odůvodnil svůj postup tím, že v řízení u soudu prvního stupně nebyla jako dědic známa a v rámci dodatečného projednání řízení soud jedná jen s původními účastníky řízení. Žalobkyně nebyla účastníkem řízení, proto jí ani nemohla být odňata možnost jednat před soudem a tím nemohla být zkrácena na svých právech, proto byla žaloba zamítnuta.

Tento judikát pouze dokazuje výše zmíněné, že v rámci dodatečného projednání dědictví se vždy jedná pouze s těmi, kdo byli účastníky v řízení původním. Bohužel v tomto ohledu můžeme říci, i bez ohledu na to, zda jsou tyto osoby dědici. Tím pochopitelně nevyklučujeme případy, kdy bude dědictví projednáno s nástupci těch dědiců, kteří do doby dodatečného projednání již nežijí, a tudíž bude jednáno s jejich nástupci. Jedná se pouze o ty osoby, o nichž se po projednání dědictví zjistí, že dědici nebyli, či že původní dědici nebyli dědici jedinými. Ani toto zjištění nebude překážkou a dodatečné projednání dědictví bude ve svém novém rozsahu opět směřovat vůči těm, kteří byli účastníky řízení původního.

Zde se praxe nepatrně rozchází s logikou věci, jelikož zákon přímo vybízí ty, kdo jsou skutečnými dědici, aby si toto své postavení v řízení vybojovali, a ponechává na nich tuto iniciativu i s ohledem do budoucna. Opět v tomto přístupu spatřuji určitý nedostatek s ohledem na procesní ekonomii v rámci průběhu řízení a určitý nedostatek vzhledem k šetření práv a oprávněných zájmů skutečných dědiců oproti dědicům tvrzeným. Domnívám se, že přirozeně vyšší stupeň ochrany náleží tomu, kdo má na něco po právu nárok, ten by měl disponovat jistějším postavením v řízení. Tento přístup mi připadá neefektivní zejména z toho důvodu, že se zde nejedná o sporné případy, kdy soudy spekulují nad dědickými tituly, ale jde o zcela zjevné případy, v nichž je jednoznačně potvrzeno, kdo je k čemu oprávněn a kdo je dědicem nebo spíše kdo jím není. Přestože bude jednoznačné, že dědic, s nímž bylo původně jednáno, není dědicem, i přesto s ním musí být projednán dodatečně objevený majetek. Ten

poté bude soudně vymáhat na základě dědické žaloby ten dědic, kterému svědčí dědický titul, ačkoliv toto bylo známé již v době dodatečného projednání. „Ochrana oprávněného dědice má své místo teprve tehdy, až skončí řízení o dědictví, ve kterém je jeho nabytí nepravému dědici potvrzeno. Nestal-li se účastníkem řízení o dědictví, z něhož uvedené rozhodnutí vzešlo, naskýtá se mu možnost zjednat nápravu uplatněním svého práva na vydání dědictví proti nepravému dědici dědickou žalobou (*hereditas petitio*).“⁵⁴

Zároveň ale musíme uvést, že je tento systém zakotven v právním řádu za jiným účelem. Tím je zejména předcházení zneužívání tohoto institutu k tomu, aby ten, kdo nevyužil možnost domáhat se svého práva v občanském soudním řízení cestou žaloby na vydání dědictví nebo tuto možnost promeškal, dosáhl touto cestou svého případného nároku na dědictví nebo jeho část. I oprávněný dědic může svůj nárok uplatnit jen v zákonem stanovené lhůtě, jde-li o právo oprávněného dědice na vydání dědictví (§ 485 o.z.), běží promlčecí doba od právní moci rozhodnutí, jímž bylo dědické řízení skončeno (§ 105 o.z.).

Vzmemme-li v úvahu oba aspekty, pro které je dodatečné projednání dědictví v oblasti účastníků řízení takto problematické, dojdeme k závěru, že je nezbytné zaručit určitou jistotu vlastníkovu, jemuž bylo dědictví potvrzeno soudem na základě unesení o dědictví. Zákon garantuje oprávněnému dědici tříletou promlčecí lhůtu, v rámci níž se může svého práva úspěšně dovolat. Vzhledem k nepřehlednosti průběhu dědických řízení, která by vznikla zpětnými zásahy do dříve stanovených dědických titulů, zastávám názor, že výše uvedená praxe je s ohledem na celkové pojetí dědického řízení v občanském soudním řádu nejvhodnější. Zákon musí zaručit jisté postavení nejen těm, o nichž bylo soudem pravomocně rozhodnuto, ale i těm, kteří od těchto osob dále práva z řízení vzešlá nabývají, a proto po uplynutí tříleté promlčecí lhůty je vhodné, aby bylo postavení takto stanovených dědiců definitivně zakotveno a nebylo dále napadnutelné. Tato situace s sebou nese i tu skutečnost, že ačkoliv je oprávněný dědic v době dodatečného projednání již připraven domáhat se dále svého práva a popřít postavení dědice soudem tvrzeného, nemůže soud postupovat jinak než po zákonem vytyčené linii projednání s původními účastníky. Zákon zde neponechává prostor pro dohodu či soudní rozhodování o účastenství, zejména z toho důvodu, že se nejedná o řízení samostatné, ale dodatečné.

---

⁵⁴ ŠVESTKA, Jirí a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 873.

Závěrem k tematice dodatečného projednání dědictví je vhodné zmínit, že není ničím časově omezeno. Bez ohledu na skutečnosti, že se změní účastníci a budou nahrazeni svými nástupci, může být nově objevený majetek projednán i s velkým časovým odstupem.⁵⁵

---

⁵⁵ Možnost dodatečného projednání majetku patřícího zůstaviteli není časově omezena. Vyjde-li po skončení dodatečného dědického řízení najevo další, dosud neznámý zůstavitelův majetek, postupuje se ohledně tohoto majetku znovu podle § 175x o.s.ř. FIALA, Roman. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha: ASPI, 2006, s. 192.

5. Rozhodnutí v dědickém řízení

Dle § 175q o.s.ř. soud vydává za účelem skončení řízení o dědictví rozhodnutí a to ke dni úmrtí zůstavitele, proto se jím deklarují právní vztahy s účinností ke dni smrti. V souvislosti se souhrnnou novelou o.s.ř. vydávají většinu rozhodnutí již notáři, soudy rozhodují v zákonem taxativně stanovených případech, které budou uvedeny v následující kapitole. Rozhodnutí musí být vydáno pouze v souladu s § 175q o.s.ř., čili řízení může být zakončeno několika způsoby, ale z těchto, zákonem stanovených, nesmí vybočit⁵⁶.

Řízení může být tedy ukončeno potvrzením nabytí dědictví jedinému dědici, potvrzením, že dědictví nenabyl žádný dědic, a proto připadlo státu v podobě odúmrti, dalšími možnými způsoby jsou uzavření a schválení dohody o vypořádání dědictví, dohody o přenechání předluženého dědictví k úhradě dluhů a nedojde-li k dohodě mezi dědici, pak notář potvrdí nabytí podle dědických podílů. Řízení může být také ukončeno jeho zastavením v tom případě, že zjistí, že zůstavitel zanechaný majetek nevlastnil.

Zvláštní formou průběhu řízení je situace, kdy je dědictví předloženo, tedy kdy aktiva nedosahují hodnoty pasiv. V těchto případech může dojít k ukončení řízení na základě uzavření dohody o přenechání dědictví věřitelům k úhradě dluhů se souhlasem soudu (§ 175p o.s.ř.) nebo může soud nařídít likvidaci dědictví (§ 175t o.s.ř.). Prioritně se postupuje uzavřením dohody mezi věřiteli a dědici, pokud však nebude soudem schválena, či se věřitelé s dědici na této formě úhrady dluhů nedomluví, bude následovat likvidace. Její podstatou je zpeněžení zůstavitelova majetku, a to podle ustanovení o výkonu rozhodnutí (§ 251 o.s.ř. a násl.) prodejem movitých věcí, nemovitostí a podniku, prodejem ve veřejné dražbě dle zvláštních předpisů⁵⁷ nebo v dražbě provedené soudním exekutorem dle zvláštního předpisu⁵⁸ anebo prodejem mimo dražbu, zákon umožňuje provést prodej zbývajících věcí mimo dražbu také prostřednictvím smlouvy. Soud nařídí likvidaci na návrh věřitelů, na návrh státu, odmítl-li věřitel přijmout věc z dědictví k úhradě své pohledávky, nebo může nařídít likvidaci i bez návrhu (§ 175t odst.1 o.s.ř.). Po jejím nařízení již není možné uzavírat dědické dohody a vydávat jiná usnesení o dědictví. O majetku, který se nepodaří zpeněžit, soud rozhodne, že připadá státu s účinností ke dni smrti zůstavitele (§ 175u o.s.ř.).

---

⁵⁶ STAVINHOVÁ, Jaruška, HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Masarykova univerzita Brno a nakladatelství DOPLNĚK, 2003, s. 342.

⁵⁷ Zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁸ § 76 odst. 2 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů.

Charakter rozhodnutí vydávaných v dědickém řízení prošel zásadním vývojem, který je také jedním z důvodů dnešního nejistého označení co se jeho konstitutivnosti a deklaratornosti týče. Rozhodnutí vyplývající z nesporných řízení mají obvykle konstitutivní povahu, ovšem ta, která vyplývají z dědického řízení, jsou jednou z výjimek, u nichž není vhodné pojetí generalizovat a má význam se nad významem takového členění pozastavit.

Deklaratorní rozhodnutí mají za úkol zjištění určitého právního stavu, který zde již dříve existoval, nikoliv založení nového vztahu hmotněprávního. Slouží k zajištění určité právní jistoty a vymahatelnosti práva tam, kde by docházelo k jeho porušování. Konstitutivní rozhodnutí jsou taková, která z hlediska vlivu na právo hmotné způsobují jeho změnu, vznik či zánik, nebo-li rozhodnutí, která vytvářejí nový právní stav⁵⁹. Od deklaratorních se, co se jejich soudního uplatnění týče, odlišují konstitutivní rozhodnutí zejména tím, že jejich vydání je založeno na základě zvláštního zákonného ustanovení. Zatímco deklaratorní rozhodnutí je obecně realizací zákonem chráněných práv a povinností, jehož se může domáhat kdokoli, kdo by byl na svých právech ohrožen, či jehož práva by byla porušena. Přikláním se k tvrzení JUDr. Winterové, která uvádí, že rozhodným okamžikem v rozlišení rozhodnutí konstitutivního a deklaratorního je fakt, zda je rozhodnutí též právní skutečností z hlediska práva hmotného, a zda vedle procesněprávního vztahu také vzniká nový vztah hmotněprávní. Konstitutivními nazývá ta rozhodnutí, která mají přímý vliv na hmotné právo. Typickým příkladem rozhodnutí s přímým účinkem na hmotné právo je rozhodnutí o rozvodu manželství, opakem je například rozhodnutí o určení sporného vlastnického práva. Vzhledem k výše zmíněným skutečnostem bych se ráda pokusila dospět k závěru, jakou formu rozhodnutí mají rozhodnutí v oblasti práva dědického.

Obecný zákoník občanský z roku 1811 považoval majetek zůstavitele za jemu vlastní až do okamžiku odevzdání dědictví pozůstalému. Nedědilo se tedy okamžikem smrti zůstavitele, ačkoliv v tento okamžik vznikal pozůstalému nárok na jeho odevzdání⁶⁰. Za klíčové bylo tedy považováno soudní vydání usnesení, kterým bylo předání pozůstalosti stvrzeno a následně formou předání odevzdací listiny realizováno. Původně bylo dědictví bráno jako ležící pozůstalost, tedy soubor práv a povinností (jejichž subjektem byl zůstavitel) s právní subjektivitou. Ta náležela stále zůstaviteli, ačkoliv od úmrtí zůstavitele náleželo

---

59 WINTEROVÁ, Alena a kolektiv. Civilní právo procesní. 5. aktualizované vydání. Edice vysokoškolské právnícké učebnice. Praha : Linde Praha, 2008, s. 290.

60 KNAPP, Viktor a kol. Občanské právo hmotné. Vydání 2. Praha : Codex Bohemia, s.r.o., 1998, s. 483.

pozůstalému právo na jeho realizaci, jak uvádí Dr. Svoboda⁶¹. Tento systém byl veden takzvaným adičním principem, kdy se možnému dědici dědictví nabízelo a bylo nezbytné projevit vůli dědickou přihláškou. Jde o další ze zásadních rozdílů od současnosti, kterým byla v minulosti nutnost projevit aktivně zájem o přijetí dědictví, zatímco v dnešní době je naopak aktivita vyžadována zejména v oblasti odmítnutí dědictví.

Proto rozhodnutí v pojetí dřívějším mělo charakter spíše konstitutivní, jelikož rozhodujícím pro přechod práv a povinností bylo právě jeho vydání prostřednictvím usnesení soudu a následně odevzdací listiny. Ačkoliv byla tato skutečnost založena již projevem vůle zůstavitele, k založení hmotněprávního vztahu došlo až k okamžiku rozhodnutí, kdy docházelo k samotnému přechodu práv ze zůstavitele.

Dnes již k předávání jako samostatnému aktu nabývání vlastnictví děděním nedochází a platí, že se dědictví nabývá smrtí zůstavitele (§ 460 o.z.). Byla tím ukotvena pozice pozůstalého jako osoby oprávněné z dědictví, která je oprávněna s tímto nárokem disponovat dle svého uvážení, prohlásit jeho přijetí a tím vyloučit možnost odmítnutí dědictví (jak bylo pojednáno výše) nebo naopak dědictví odmítnout s účinky ke dni úmrtí zůstavitele, čili tak, že se do postavení dědice vůbec nedostane. Od okamžiku smrti zůstavitele je v nezbytné míře možné s majetkem nakládat, v určitých případech s omezením souhlasu soudu, ale vždy s účinky ke dni úmrtí zůstavitele.

Vzhledem k radikální změně pojetí dědění se můžeme setkat i s rozdílnými názory na formu rozhodnutí z nich vyplývající. Ráda bych zde některé demonstrovala a vyvodila z těchto názorů možné důsledky. Doc. Olga Planková⁶² uvádí charakter pojetí rozhodnutí jako konstitutivní. Konstitutivnost rozhodnutí o potvrzení dědického práva opírá o skutečnost, že jsou tímto založeny nové právní vztahy, vzniká zde nové vlastnické právo a s ním propojené majetkové vztahy. Můžeme z takového tvrzení tedy vyvodit závěr, že bez výše zmíněného rozhodnutí takové právo nevznikne, což je zřejmě jedním z důvodů, pro které se autor k takovému rozhodnutí příklání. Na druhé straně stojí výklad JUDr. Winterové, která uvádí, že charakter rozhodnutí v dědickém řízení je deklaratorní, jelikož se váže již k okamžiku smrti zůstavitele⁶³. Svě tvrzení opírá o skutečnosti, že soud v případě, kdy bude zjištěno, že zůstavitel je na živu, usnesení zruší. Dále objeví-li se dodatečně osoba, s níž mělo být jednáno jako s dědicem, vzniká jí právo na vydání dědictví. Poukazuje tedy zejména na časovou posloupnost událostí významných pro okamžik dědění, z nichž prioritní je právě úmrtí

---

⁶¹ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Karlín: Nakladatelství Vesmír, 1921, s. 14.

⁶² KNAPP, Viktor a kol. *Československé občanské právo*. Praha: Nakladatelství Orbis, 1974, s. 579.

⁶³ WINTEROVÁ, Alena a kolektiv. *Civilní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Edice vysokoškolské právnícké učebnice. Praha : Linde Praha, 2008, s. 403.

zůstavitele a všechna následná rozhodnutí staví do pozice pouhého konstatování situace vzniklé k tomuto okamžiku. Rozhodnutí, která budou notářem vydána, se tedy mohou od skutečného stavu lišit. Ne zcela jednoznačně se k této otázce staví Prof. Knapp⁶⁴, který uvádí, že tam, kde soud rozhoduje potvrzením dědictví, jedná se o rozhodnutí deklaratorní (tam, kde byl pouze jeden dědic, kde nebyla dědická dohoda schválena, či tam, kde se dědicové na vypořádání nedohodli). Prostor pro úvahu ponechává v oblasti schválení dědické dohody, kde uvažuje jednak o charakteru rozhodnutí a jednak o jeho účincích. Obdobně na deklaratornost rozhodnutí poukazuje Doc. JUDr. Mikeš., který spatřuje podstatu ve zřízení dědické legitimace pro toho, kdo za zákonem splněných podmínek vstoupí do postavení dědice.

Příkláním se k názoru, že vzhledem k tomu, že zákon stanoví vznik účinků ke dni smrti zůstavitele, čili rozhodnutí s účinky *ex tunc*, nemělo by být z této posloupnosti vybočováno ani v těch případech, kde notář schvaluje dohodu o dědictví, již dědici změnil rozdělení pozůstalosti od základu, či jestli pouze potvrzuje zákonnou či závětní posloupnost dědění. Samozřejmě je rozdíl v nabytí dědictví na základě zákona či závěti v nezměněné podobě a nabytí dědictví na základě uzavření dědické dohody, jíž se majetkové uspořádání od doby úmrtí může radikálně změnit. Stále se ale v úvahu připadající dědicové ve svém postavení nacházejí/nenacházejí na základě projevu vůle zůstavitele, ať byl učiněný ve formě závěti či zákona, proto se domnívám, že ačkoliv dojde k rozdílnému majetkovému uspořádání, které v době smrti mělo podobu odlišnou, jedná se stále o stejnou majetkovou oblast a přesto, že na první pohled dochází k vytvoření vztahů nových, domnívám se, že vzhledem k pojetí celého dědického práva a zpětným účinkům rozhodnutí ke dni úmrtí zůstavitele není mylné i to pojetí, že rozhodnutí vyplývající z dědického řízení mají deklaratorní charakter.

Většina soudních rozhodnutí argumentuje ve svých rozhodnutích dotýkajících se dědického práva obdobně a poukazuje na deklaratorní charakter rozhodnutí. „Usnesení o vypořádání dědictví není konstitutivním rozhodnutím, které by vedlo ke vzniku vlastnického práva dědiců. Tímto usnesením nejsou vázány osoby, které nebyly účastníky dědického řízení.“⁶⁵ Okamžik vzniku dědického práva není vázán k momentu vydání rozhodnutí, nemá účinky *ex nunc*, a proto se mi jako nejpříjemnější pojetí jeví označení tohoto rozhodnutí za deklaratorní s účinky *ex tunc*.

---

⁶⁴ KNAPP, Viktor a kolektiv. *Občanské právo hmotné*. Vydání 2. Praha : Codex Bohemia, s.r.o., 1998, s. 489.

⁶⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. srpna 2008, sp. zn. 28 Cdo 1999/2008.

5.1 Usnesení

Usnesení je forma rozhodnutí, jímž se řízení o dědictví končí (§175a o.s.ř.). Taková rozhodnutí mohou být dvojího charakteru, ta, vydaná notářem jako soudním komisařem, která budou převažovat a dále ta rozhodnutí, která budou vydána soudem. Ty najdeme taxtativně vyjmenované v § 38 o.s.ř., jde o rozhodnutí o žádosti k poskytnutí právní pomoci v cizině, o ustanovení notáře správcem dědictví, dále zrušení usnesení o dědictví v těch případech, kde soud zjistí, že zůstavitel žije nebo bylo-li zrušeno prohlášení za mrtvého (dle §175p a 175q o.s.ř.) a dále také soud vydá účastníkům řízení na jejich žádost potvrzení o tom, že věc nenáleží do pravomoci soudů České republiky. Zákon vysloveně stanoví, že potvrzení notáře soudním komisařem není považováno za soudní rozhodnutí (§ 38 odst. 4 o.s.ř.).

Usnesení o dědictví je rozhodnutím ve věci samé se všemi náležitostmi a odůvodněními charakteristickými pro jakékoliv jiné meritorní rozhodnutí soudu (§ 157 o.s.ř.), bez ohledu na to, zda je vydáno soudním komisařem. Písemné vyhotovení rozhodnutí bude vždy obsahovat označení soudu, soudce či soudního komisaře, účastníků a jejich zástupců, výrok, odůvodnění, poučení o opravných prostředcích, den a místo vydání a podpis. V odůvodnění se budou nacházet především skutková zjištění, ze kterých notář vycházel, jelikož je jedná o řízení nesporné. V mnohých případech bude odůvodnění zcela chybět, zejména tam, kde vyhoví notář návrhu, jemuž nikdo neodporoval a také tam, kde se usnesení týká vedení řízení⁶⁶.

Obsahem usnesení může být také určení obvyklé ceny majetku, dluhů a čisté hodnoty dědictví, jehož zjištění bylo provedeno v soupisu aktiv a pasiv. Dále může usnesení obsahovat určení obvyklé ceny majetku náležící do společného jmění manželů a stanoví, jaká část tohoto jmění připadá do společného jmění manželů a jaká část připadá do dědictví. Jsou-li skutečnosti, z nichž vychází, sporné, pak bude postupovat dle § 175k odst. 3 o.s.ř. a omezí se pouze na určení jejich spornosti. Odůvodnění nemusí být jeho součástí, pouze v případě, že by vyhověl návrhu, jemuž nikdo neodporoval, zpravidla tam, kde bude pouze jediný dědic nebo schválí-li soud dohodu, kterou navrhli všichni dědici.

Obsahem dohody musí být jednoznačné určení, komu a jaký majetek v dědictví připadne, kdo je komu povinen vyplatit jakou částku za převzatý majetek či jaké formy zajištění jsou k tomuto účelu využity. Nemovité věci budou označeny v souladu s katastrem nemovitostí, a to k okamžiku vydání rozhodnutí, nikoliv k okamžiku smrti zůstavitele. Movité

---

⁶⁶ „Usnesením, kterým se upravuje vedení řízení, není soud vázán.“ §170 odst. 2 o.s.ř.

věci musí být dostatečně identifikovány, aby o jejich určení nebylo pochyb. Specifickým je označení podniku, který se považuje v označení za věc, ovšem věc hromadnou, proto by měl být souhrn všech věcí, které ho tvoří, charakterizován (zejména nemovitostí, práva, jiné majtkové hodnoty). V usnesení, kterým se řízení končí, bude rozhodnuto také o nákladech řízení⁶⁷ a odměně notáře.

Bylo-li ve věci rozhodnuto o právu k nemovitosti, zašle se toto rozhodnutí katastrálnímu úřadu, aby o něm provedl záznam.

5.2 Potvrzení nabytí dědictví jedinému dědici

Notář potvrdí nabytí dědictví jedinému dědici formou usnesení (§ 175q odst.1, pís. a) o.s.ř.). Vždy se bude jednat o řízení, v němž se bude bezesporu vyskytovat pouze jeden účastník v postavení dědice, a to bez ohledu na to, zda je tato osoba jedinou od počátku řízení, či se jí stala v průběhu řízení na základě úkonů jiných osob. Jedinému dědici náleží stejná práva v řízení, ačkoliv dle § 175j o.s.ř. není třeba k tomuto nařizovat jednání (viz problematika již zmíněná výše). To však nemá vliv na možnost využití všech procesních práv dědice stejně jako možnosti odmítnutí dědictví, čímž bude nárok na dědictví (neprokáže-li se existence jiného dědice) spadat do rukou státu.

5.3 Potvrzení nabytí dědictví státu

Dědictví, které nenabyl žádný z dědiců, případně státu (§175q odst.1, pís. b) o.s.ř.). Není podstatné, zda nenabývají dědictví jiné osoby proto, že zůstavitel dědice neměl, či dědictví odmítli, byli nezpůsobilí dědit, nedožili se zůstavitelovy smrti aj. důvodů nebo dědictví jiné osoby nabydou, ale závěť nepostihne majetek jako celek a určitá jeho část bude z dědění vyloučena ve prospěch státu. Může jít o případy, kdy závěť opomíjí určitý majetek nebo je v jisté části neplatná. Opět nemá notář povinnost nařizovat jednání, avšak má povinnost zachovat státu, jako účastníku řízení, stejná procesní práva. Ačkoliv zde stát nemá postavení dědice a majetek nabývá jako odúmrt', nemůže být zkrácen na svých procesních právech a možnostech se v řízení k věci vyjadřovat (viz výše). Notář vydá o potvrzení nabytí dědictví státem usnesení. To může obsahovat buď jeden výrok, týkající se pouze nabytí

---

⁶⁷ „Věci dědické v prvním stupni jsou od soudních poplatků osvobozeny. Osvobození se dotýká i návrhu na dodatečné projednání dědictví.“§11 pís. f zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

majetku státem, nebo výroky dva, pokud část dědictví nabývají závětní dědici a státu náleží majetek zbývající jako odúmrt'.⁶⁸

5.4 Dohoda o vypořádání dědictví

Jedním z velmi častých způsobů rozhodnutí je schválení dědické dohody o vypořádání dědictví dle [§175q odst.1, pís. c) o.s.ř.]. Dohodu lze uzavřít pouze před soudním komisařem, jiný způsob není přijatelný. Ten o jejím uzavření sepíše protokol, který musí být podepsán všemi účastníky. Zároveň musí být tato dohoda uzavřena mezi všemi účastníky dědického řízení, kteří jsou oprávněni dědit. Tímto je dán minimální možný počet dědiců, kteří mohou dohodu uzavřít na dva, jen ti mohou shodně projevit vůli. Je-li dědiců více, musí souhlas s dohodou projevit všechny tyto osoby, jinak by nemohla být schválena. Zároveň tento přístup znamená, že prohlásí-li účastník, který dědictví neodmítl, na počátku řízení, že se svého dědictví vzdá ve prospěch ostatních dědiců, musí být také účastníkem, který následně projeví svůj souhlas v rámci uzavírané dohody. Nepostačí obecný projev vůle účastníka v rámci řízení, ale tento souhlas musí být obsažen jednak přímo v dohodě uzavírané mezi dědici a jednak musí být učiněn před notářem.

Nestandardní postup se objevuje i v případech, kdy je účastníkem řízení osoba nezletilá, neznámého pobytu, neznámá či připadá majetek z dědictví státu. V případě, že se zde vyskytuje osoba neznámá či osoba neznámého pobytu, za níž jedná opatrovník, oprávnění k uzavření dohody o vypořádání dědictví mu nenáleží, a proto nebude moci být uzavřena a schválena. V praxi je nedořešenou otázkou jaký postup by se volil v případě, kdy by při zahájení dědického řízení byl dědic o svém dědickém právu uvědomen, bylo mu prokazatelně doručeno poučení o možnosti odmítnout dědictví a následně, v průběhu řízení, by byl nečinný a stal se osobou neznámého pobytu, jíž by musel být pro zbytek řízení ustanoven opatrovník dle § 29 o.s.ř. Osobně bych se přikláněla spíše k přístupu, že takovou dohodu opatrovník za osobu neznámého pobytu uzavřít nemůže, jelikož podstatný pro uzavření takové dohody je projev vůle dědice (či jeho opatrovníka), a pokud praxe nepřipouští uzavření této dohody u osob neznámého pobytu, je, dle mého názoru, rozhodné postavení dědice v době jejího uzavření (ačkoliv mu oznámení o zahájení řízení bylo doručeno). Svou následnou nečinností a postavením osoby neznámého pobytu se byť později, tak dostává do rovnocenného postavení těch, kdo jsou dědici neznámého pobytu již od počátku. Pravdou ale zůstává, že tímto pojetím

---

⁶⁸ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. Linde Praha, 2003, s. 226.

mohou být znevýhodněni ostatní z dědiců, kteří by svá práva a povinnosti měli zájem upravit odlišně od úpravy vyplývajících z dědických titulů, a jsou tímto přístupem blokováni.

Předmětem dědické dohody je nakládání s veškerým majetkem, jež je obsahem projednávané věci, proto může být tato dohoda uzavřena mezi všemi dědici zákonnými a závětními. Je-li jednou z těchto osob ten, kdo nemá způsobilost hájit svá práva a jednat ve věci, ten, jehož způsobilost je omezena nebo osoba nezletilá, bude k udělení souhlasu s dohodou nezbytný pravomocný souhlasný rozsudek opatrovnického soudu nebo soudu péče o nezletilé. Připadá-li státu dědictví jako odúmrť, nenachází se v postavení dědice, proto bude omezen i v možnostech uzavření dědické dohody. V těch případech, kde vznikne souhlasné stanovisko mezi dědici a státem, které by neodporovalo zákonu ani dobrým mravům, mohla by být dohoda schválena⁶⁹. V praxi se s touto variantou ale příliš nepočítá. Naopak je zcela vyloučeno, aby v těch případech, kde by dědictví připadlo několika dědicům a jeho část státu jako odúmrť, byl stát tím, kdo by blokoval možnost uzavření dohody mezi zbývajícími dědici a z jeho podnětu nebyla dohoda schválena.

Problematické v oblasti dědického řízení a jeho rozhodování je vždy zastupování účastníků. Za osoby nezletilé či osoby nezpůsobilé bude jednat zákonný zástupce či opatrovník. Právě ti se velmi často dostávají do střetu zájmů se zastoupenými, např. matka dítěte jako manželka zůstavitele, sourozenec v postavení opatrovníka, kdy jsou oba v postavení možných dědiců aj., proto pro tyto případy bývá ustavován kolizní opatrovník.

Zároveň není vyloučena ani forma zastoupení na základě plné moci, která se stává problematickou v okamžiku, kdy jsou jak zástupce tak zastoupený oprávněni dědit, čili mají v tomto ohledu konkurenční postavení. Notář bude vždy tam, kde jedná jeden účastník za druhého na základě plné moci, zkoumat, zda nedochází ke střetu zájmů mezi těmito účastníky a neodporuje taková dohoda dobrým mravům. Pokud by notář takovou okolnost nezkoumal a dohodu schválil, je ten, za něhož bylo jednáno, oprávněn uplatňovat svou obranu prostřednictvím žaloby pro zmatečnost (§ 229 o.s.ř.). Vzniká zde také povinnost notáře se v těch případech, kde se obsah plné moci blíží pravomoci odmítnutí dědictví, které ale není jejím vysloveným obsahem, ověřit u zastoupeného, zda je tento projev skutečně shodný s jeho vůlí a zda si uvědomuje dosah svého jednání. Vyloučit možnost vzájemného zastoupení dědiců by však bylo dle mého názoru pro praxi neúčinné, jelikož ve většině případů se nejedná o faktický rozpor zájmů. Je ale velmi důležité, aby notář posoudil, zda je v daném případě sledován skutečný zájem obou dědiců. I vyloučení střetu zájmů vyplývajících z § 22

---

⁶⁹ „(...) mohlo by jít o dohodu svého druhu, které by zřejmě nebylo na místě bránit.“ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. Linde Praha, 2003, s. 227.

odst. 2 o.z., který stanoví, že zastupovat jiného nemůže ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného, nemá na mysli pouhou možnost vzniku takové situace, ale míří na případy již existující. „Úplné vyloučení této možnosti by ve svých důsledcích značně ztížilo ukončení některých dědických řízení, a to dokonce i v těch případech, kde mezi dědici žádné skutečné rozpory nejsou.“⁷⁰

Uzavření dohody je hmotněprávním úkonem, jde o shodný, souhlasný a svobodný projev vůle pozůstalých ohledně projednávaného majetku. Není tedy možné, aby byl tento projev čímkoliv podmíněn, a aby byl ten, o jehož majetku je jednáno, limitován lhůtou, ve které se musí k dohodě vyjádřit, jinak bude jeho nečinnost považována za souhlas s jejím zněním. Nejedná se o obdobu odmítnutí dědictví, kdy notář vyzývá dědice, aby se ve stanovené lhůtě vyjádřil k pozůstalosti, jinak se na něho bude hledět, jakoby dědictví neodmítl. Zároveň nemůže soudní komisař podmínit účastníkovu nečinnost při uzavření dědické dohody tím, že mu stanoví lhůtu, po jejímž uplynutí se bude nahlížet na účastníka, jakoby s dohodou souhlasil.⁷¹ Ve výše zmíněném případě jde pouze o svobodnou volbu, a pokud nebude účastníkem souhlas projeven, dojde k běžnému projednání dědictví.

Dohoda musí zahrnovat veškerý majetek obsažený v soupisu provedeném notářem. Týká se tedy pouze aktuálního majetku, který je v době projednání notáři znám a není možné, aby zahrnovala jakoukoliv úpravu poměrů do budoucna a aby upravovala případné nároky najevo vyšlé v budoucnu v rámci dodatečného projednání dědictví. Není vyloučeno, aby jejím obsahem bylo jiné uspořádání odpovědnosti za pasiva v dědictví, než vyplývají ze zákona či ze závěti, ovšem taková úprava podléhá schválení těmi věřiteli, jako účastníky řízení (§ 175b o.s.ř.), jichž se dotýká. Proto aktiva ani pasiva nemusejí odpovídat takovému uspořádání, které by jinak vyplývalo ze zákona či ze závěti. Pokud se dědicové dohodnou, že některý z nich nenabude z dědictví nic, ačkoliv měl na část dědictví nárok, a nebude to odporovat dobrým mravům či zákonu, je tento úkon platný, jelikož jde pouze o svobodné prohlášení vůle. „Uzavřená dohoda o vypořádání dědictví může být za řízení změněna, odvolána nebo nahrazena novou dohodou, a to i během odvolacího řízení, dokud odvolací soud ve věci nerozhodl. Změna dohody, její odvolání nebo nahrazení novou dohodou jsou možné jen se souhlasem všech dědiců, kteří ji uzavřeli.“⁷²

Dohoda musí být uzavřena o veškerém majetku, nelze se spokojit se schválením dohody o určité části pozůstalosti. Zároveň musí obsahovat přesné uspořádání z ní

⁷⁰ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. Linde Praha, 2003, s. 168.

⁷¹ *Ad notam.*, 1998, č. 5, s. 117.

⁷² BUREŠ, Jiří a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. díl. 7. vydání. Praha: CH Beck, 2006, s. 856.

vyplývajících práv, kdo a co nabývá, kdo a co je povinen vyplatit jinému na jeho podíl, je z ní možné zřídit zástavní právo nebo zřídit právo odpovídající věcnému břemeni. Zároveň je možné se dohodnout ohledně odpovědnosti za pasiva se souhlasem věřitelů, pokud by ale tuto oblast dohoda nezahrnovala, platí, že dědici odpovídají podle zákona, tj. podle poměru toho, co z dědictví nabyli vůči celému dědictví (§ 470 odst.2 o.z.).

Rozhodnutí o schválení dohody provádí notář, a to bez návrhu. Okamžikem, kdy dojde k souhlasnému prohlášení dědiců (případně i věřitelů) o jejím finálním znění, přistoupí notář k jejímu schválení. To lze provést pouze ve znění, v jakém s dohodou účastníci souhlasili. Notář jí nesmí upravit, vypustit určité pasáže či chybějící části k dohodě doplnit. Vše podléhá prioritně souhlasu účastníků. Nebude-li dohoda notářem schválena, doručí usnesení do vlastních rukou účastníků. Po právní moci usnesení o jejím neschválení bude dále pokračovat v řízení (§ 175q odst. 3 o.s.ř.). To do budoucna nevyklučuje schválení nové dohody mezi těmito účastníky. Schválená dohoda nemůže být soudem zrušena postupem dle § 99 odst.3 o.s.ř., jako by tomu bylo u schválení soudního smíru. To znamená, že soud nemůže zrušit usnesení o schválení dědické dohody. Důvodem je jednak skutečnost, že se v tomto případě nejedná o uzavření soudního smíru, ale o dohodu mezi účastníky, která je zvláštní formou ukončení dědického řízení, v níž je účastníkům ponechán prostor na libovolnou domluvu ohledně projednávané věci. Zároveň zde nejde ani o smlouvu, od níž se odlišuje zejména okruhem subjektů, kteří ji mohou uzavřít. Těmi budou pouze dědici jako účastníci řízení⁷³. Notář by takovou dohodu neschválil pouze v případě rozporu s dobrými mravy nebo tam, kde by například nebyly splněny podmínky týkající se zastoupení nebo souhlasu opatrovnického soudu u nezletilých osob. Pokud není dán některý z těchto důvodů, není důvod, aby nebyl ponechán prostor pro vyjádření vůle účastníků a zároveň do budoucna není důvod do takto schválené dohody soudem více zasahovat.

5.5 Dohoda o přenechání předluženého dědictví k úhradě dluhů

Jinou formou uzavření dohody je dohoda o přenechání předluženého dědictví k úhradě dluhů [§ 175q odst.1 pís.c) o.s.ř.]. Tento způsob ukončení řízení přichází v úvahu v případě předluženého dědictví. Notář po zjištění obvyklé ceny majetku, výši dluhů a čisté hodnoty dědictví může dospět k závěru, že pasiva přesahují hodnotu aktiv. Podstatou dohody mezi věřiteli a dědici ohledně naložení s předluženým dědictvím je shodný projev vůle těchto osob.

---

⁷³ WINTEROVÁ, Alena a kolektiv. *Civilní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha : Linde Praha, 2008, s. 408.

Proto platí, že žádný z dědiců nemůže být k takovému projevu nucen a není povinen uznat pohledávku věřitele a ani s ním výše zmíněnou dohodu uzavřít. Předmětem takové dohody musí být veškerý majetek v dědictví, nelze tuto dohodu uzavřít pouze ohledně jeho části, což vyplývá ze znění zákona, který hovoří o přenechání dědictví (myšleno celku) věřitelům. Výjimkou by byl případ, kdy by byl dědic zároveň v postavení věřitele, ovšem nenabýval by majetek z titulu dědění, ale na základě svého postavení věřitele.⁷⁴

Nedojde-li ke schválení dohody notářem, pokračuje po právní moci rozhodnutí dále v řízení, kdy dědictví mohou nabývat dědici ze zákona/závěti, stát, a nebo notář nařídí jeho likvidaci.

5.6 Potvrzení nabytí dědictví dle dědických podílů

Nebylo-li rozhodnuto některým z výše stanovených způsobů a nebyla-li uzavřena či schválena dohoda mezi dědici, rozhodne notář o potvrzení nabytí dědictví dle dědických podílů (§ 175q odst.1 pís. d) o.s.ř.). Notář nejprve potvrdí nabytí dle dědických titulů ze závěti, v níž může být určena výše podílů pro každého dědice, může obsahovat výčet konkrétních práv a povinností, které na dědice přecházejí, či pouze zahrnuje okruh osob mezi něž se pozůstalost ideálně rozdělí stejně velkými podíly. Není-li zde závěť nebo nedosahuje-li na veškerý majetek, potvrdí notář nabytí na základě zákona. V případě nabytí dědictví touto formou notář nevypořádává dědictví, neurčuje komu a jaká konkrétní část dědictví případně a kým bude která z věcí účelněji využita, jako tomu bylo do 1.1.1992.⁷⁵ Notář dbá pouze na dodržení dědických podílů určených závětí či vyplývajících ze zákona, čili je velmi častý vznik podílového spoluvlastnictví k majetku, který je předmětem dědění. To může v budoucnu přivodit nepříjemnosti při nakládáním s tímto majetkem, proto je mnohdy pro všechny strany výhodnější uzavřít dědickou dohodu a v ní konkrétně vymezit uspořádání majetkových poměrů.

---

⁷⁴ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. Linde Praha, 2003, s. 238.

⁷⁵ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. Linde Praha, 2003, s. 230.

6. Využití opravných prostředků v dědickém řízení

Opravné prostředky obecně slouží k přezkumu rozhodnutí, k přezkumu a případně k nápravě vad vzniklých v řízení. Jedná se o problematiku velmi obsáhlou, proto zde pouze nastíním možné prostředky obrany účastníků dědického řízení, jelikož se domnívám, že opomenutí tohoto tématu by činilo výklad o dědictví neúplným.

Nejvyužívanějším opravným prostředkem je odvolání, jako řádný opravný prostředek, kterým lze napadat usnesení notáře jako soudního komisaře či rozhodnutí soudu. Podání odvolání není přípustné dle obecných ustanovení proti usnesením upravujícím vedení řízení [§ 202 odst. 1 pís. a) o.s.ř.], kterým by bylo např. usnesení o ustanovení soudního znalce, a dále tam, kde to stanoví zákon [§ 202 odst. 1 pís. b-o) o.s.ř.]. Mezi tato rozhodnutí by například patřilo usnesení, kterým byl účastník vyzván k opravě podání či rozhodnutí, kterým bylo opraveno usnesení, netýkala-li se úprava výroku rozhodnutí.

Zvláštní úprava oblasti dědického práva týkající se otázek zastavení řízení tam, kde zůstavitel nezanechal žádný majetek, a tam, kde zanechal pouze nepatrný majetek, který bude vydán se souhlasem vypravitele pohřbu, stanoví, že řízení bude usnesením zastaveno a proti tomuto usnesení vylučuje možnost podat odvolání. Této problematice jsem se věnovala v kapitole druhé podkapitole páté, proto pouze stručně zmíním, že souhlasím s omezením možnosti podat odvolání tam, kde zůstavitel nezanechal žádný majetek, jelikož by byly pouze zatíženy soudy neefektivním zkoumáním případů, které nejsou problematické.

Již ne zcela jednoznačná se mi jeví nemožnost podání odvolání tam, kde bude nepatrný majetek vydán vypraviteli pohřbu, jehož možnosti obrany jsou velmi omezené, pokud nemá v řízení postavení dědice, ale pouze účastníka. Odvolání nemůže podat také ten, kdo se vzdal po vydání rozhodnutí práva na jeho podání (§ 207 odst. 1 o.s.ř.) nebo ten, kdo by nebyl účastníkem dědického řízení. I proto zde existuje zvláštní institut ochrany oprávněného dědice tehdy, došlo-li by k nesprávnému určení okruhu účastníků řízení, aby měl každý možnost domáhat se svých práv. Je jím žaloba oprávněného dědice (ale i státu, vzniklo-li mu právo na vydání dědictví) tam, kde byl oprávněný z dědického titulu vynechán a na svých právech zkrácen. Nemá tedy možnost bránit se v dědickém řízení opravnými prostředky, ale naskýtá se mu možnost obrany prostřednictvím podání žaloby. „Nedojde-li k dobrovolnému uspokojení nároků oprávněného dědice, může se domáhat vydání dědictví žalobou ve sporném řízení [§ 80 pís. b) o.s.ř.].“⁷⁶

---

⁷⁶ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. Linde Praha, 2003, s. 298.

Nejčastějším případem bude podání odvolání proti usnesení ve věci samé dle §175q o.s.ř., o společném jmění manželů § 175l o.s.ř. či usnesení týkající se ocenění majetku a dluhů. O odvolání rozhodují krajské soudy jako soudy druhého stupně. Podání odvolání podléhá soudnímu poplatku tam, kde účastník napadá rozhodnutí ve věci samé⁷⁷, ačkoliv je jinak dědické řízení od poplatkové povinnosti osvobozeno. Poplatková povinnost se netýká také těch rozhodnutí, kterými je stanovena účastníku řízení nějaká povinnost (pořádková pokuta, záloha na náklady důkazu aj.). Nezaplacení poplatku má za následek zastavení řízení⁷⁸.

V zákonem stanovených případech nebude vyloučeno podání dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu (§ 236 a násl. o.s.ř.), naopak ve věcech dědických není tento přístup ojedinělý. Dovolání může být podáno pouze účastníkem původního řízení, který bude právně zastoupen, pokud sám nemá právní vzdělání. O dovoláních rozhoduje Nejvyšší soud.

Mimořádným opravným prostředkem je i žaloba na obnovu řízení. Účelem této žaloby je doplnění skutečností, které byly v původním řízení neúplné, mohou-li mít příznivější důsledky pro rozhodnutí ve věci. Jde o případy, v nichž účastník bez své viny nemohl uvést rozhodné skutečnosti, důkazy či rozhodnutí, která mohou mít za následek příznivější rozhodnutí ve věci [§ 228 odst.1 písm. a) o.s.ř.]. Problematická zde může být situace, kdy by se touto formou chtěl dědictví domáhat pravý dědic, se kterým ale nebylo v původním řízení jednáno. Oprávněným k podání této žaloby je pouze ten, kdo byl účastníkem původního řízení, a to i v případě, že dědický titul svědčí osobě jiné. Proto je oprávněnému dědici poskytována až následná ochrana. Žaloba na obnovu řízení také podléhá soudnímu poplatku.

Vedle výše zmíněného mimořádného opravného prostředku je nezbytné zmínit další, jehož účelem je náprava vad, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Je jím žaloba pro zmatečnost (§ 229 odst.1 o.s.ř.). Může být podána obdobně jako žaloba na obnovu řízení také pouze účastníkem původního řízení. Jde o procesní vady řízení stanovené zákonem, jakými jsou například nedostatek pravomoci nebo vydání rozhodnutí v dědickém řízení tam, kde již bylo zahájeno řízení.

Jiného charakteru jsou opravná usnesení, která mají za úkol opravit chyby v psaní, počtech aj. opravách zjevných nesprávností obsažených ve výroku rozhodnutí. Jejich vydání není časově omezeno, notář či soud je může provést i po právní moci rozhodnutí, a to jak na návrh, tak i bez návrhu. Jde-li o opravu v jiné části textu než je usnesení, opravné usnesení se nevydává a provede se oprava přímo do textu. Doplnující usnesení se odlišuje od opravného tím,

---

⁷⁷ Položka 17 sazebníku poplatků zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁸ § 9 odst. 1 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

že jím konkrétně v případě řízení o dědictví notář či soud doplní chybějící rozhodnutí o nákladech řízení.

7. Srovnání některých institutů dědění s ohledem na minulost, současnost a úvahami de lege ferenda

Ráda bych se zamyslela nad možnou právní úpravou, která by do budoucna mohla ať už kladně či záporně ovlivnit projednání dědictví, a to v rámci krátkého ohlédnutí za některými právními instituty, které byly ze současného zákona vypuštěny.

Svěřenecké náhradnictví je jedním z původních právních institutů, jehož původní úprava byla obsažena v obecném zákoníku občanském z roku 1811 a vytrvala v právním řádu do roku 1964, kdy byl účinností zákona 40/1964 Sb. zrušen. Jednalo se o možnost zůstavitele určit, vedle dědice hlavního, který nabude pozůstalost, i tzv. poddědice, nebo-li toho, kdo nabude dědictví po dědici hlavním, a to stále v postavení dědice zůstavitele původního (nikoliv jako dědic jeho dědice).

V praxi se jedná o možnost omezit dědice s dispozicí majetku tak, aby ji nemohl zcizovat a zatěžovat a zůstavitel mohl do budoucna ovlivnit osud svého majetku. Zrušení možnosti použití svěřeneckého náhradnictví občanským zákoníkem 40/1964 Sb. bylo určitým osvobozením nabyvatelů vlastnického práva z dědictví a ponechání svobodné vůle v rozhodnutí, jak s tímto majetkem má být do budoucna naloženo. Předpokládám, že hlavním důvodem zrušení bylo zachování práv toho, kdo se dostal do postavení vlastníka majetku připadajícího mu z dědictví, kterému bylo umožněno se dále svobodně rozhodnout, jak s majetkem má být naloženo.

Na takovou situaci můžeme nahlížet dvojitým pohledem. Pozitiva přijetí institutu náhradnictví spatřuji zejména v těch případech, kde má daná osoba k majetku velmi vřelý vztah a hodlá tímto zajistit jeho setrvání v dané rodové linii a jeho přenechání jako určitý odkaz potomkům či jiným osobám, o kterých je přesvědčena, že jsou jeho vhodnými vlastníky. Zároveň je to další možnost jak určit jiného nabyvatele pozůstalosti než stát. Historicky měl tento institut hlubší význam, jelikož lidé obecně měli citlivější přístup k majetku a vřelejší osobní vztah při nakládání s ním. V dnešní době se může tato dobrá vůle zůstavitele projevit i negativně, a to zejména v tom ohledu, že většinou osoba, která tento odkaz bude činit, bude směřovat takový majetek vnukům/vnučkám a takové rozhodnutí může do budoucna negativně ovlivnit jak vztahy v rodinách, tak i péči o takto nabytý majetek. Je rozporuplné, jak současná generace s takovým oprávněním naloží, osobně přistupují k tomuto staronovému institutu spíše skepticky. Zároveň ale musíme zmínit, že pro určité případy bude jeho využití velmi praktické, a to je zcela jistě důvodem snahy o jeho oživení v rámci

připravovaného nového občanského zákoníku. Článek zabývající se zásadními změnami do budoucna v oblasti dědictví uvádí zajímavý příklad pro účelné využití tohoto nově zavedeného prostředku: „Tento institut může mít své opodstatnění v případech, kdy mají rodiče např. mentálně postižené dítě. Pokud rodiče zemřou, stane se jediným dědicem jejich mentálně postižené dítě, které nemá testovací způsobilost. Jestliže by dítě následně zemřelo a nemělo žádných zákonných dědiců, připadla by celá pozůstalost státu. Pokud bude svěrenské nástupnictví zřízeno, zůstane v soukromé sféře zachován alespoň majetek, který dítě nabylo dědictvím po rodičích.“⁷⁹ S tím vyjádřil souhlas i R. Kučera, který uvádí jako hlavní důvod odkaz na římské právo a také na rakouské země, které s tímto institutem běžně pracují.⁸⁰

Jako jedna z mála úprav neobsahuje české právo žádnou formu nástupnictví pro případ, že se osoba povoláná k dědění dědictví nedožije. Jedná se o možnost ustanovení náhradního dědice, na základě které zůstavitel určí dědice pro případ, že by se dědic určený k dědění prioritně dědění nedožil. Zde naopak musím, vzhledem k oprávnění zůstavitele jako stávajícího vlastníka, nakládat s majetkem souhlasit, že takovou úpravu zákoník velmi postrádá a jejím znovuobnovením bude dle mého názoru pozitivně rozšířena možnost zůstavitele o svém majetku rozhodnout.

Dalším novým institutem, který by se měl objevit v připravovaném občanském zákoníku je zřízení obecného náhradnictví. To má význam pro ty případy, kdy by k dědění povoláná osoba dědit nechtěla, či nemohla. Jedná se opět o rozšíření zůstavitelovy dispozice s majetkem pro případ, že by ho nemohl/nechtěl nabýt ten, komu ho zůstavitel odkázal. Připravovaný občanský zákoník má obsahovat i výkladová pravidla, kterými by se odstranily případné rozpory, např. „§ 1498 připravovaného občanského zákoníku: Zřídí-li zůstavitel náhradnictví pro případ, že by povoláná osoba dědit nechtěla, nebo pro případ, že by dědit nemohla, má se za to, že náhradnictví bylo zřízeno pro oba tyto případy.“ Začlenění tohoto institutu do právní úpravy mi přijde vhodné, domnívám se, že ten, o jehož majetku je v dědickém řízení jednáno, má mít možnost rozhodnout o svém majetku i pro případ těchto ne příliš častých specifických případů.

Do roku 1964 byl odkaz dalším, v oblasti dědického práva využívaným, institutem, k němuž se bude vracet i zákoník nový. Jde o určitou formu posmrtného darování, kdy zůstavitel chce dané osobě přenechat konkrétní věc. Tato obdarovaná osoba se nenachází v postavení dědice a ani se nejedná o zvláštní formu dědění. Slouží zejména pro ty případy,

⁷⁹ Ministerstvo spravedlnosti České republiky. Nový občanský zákoník. Justice.cz. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/dedicke-pravo/konkretni-zmeny.html>.

⁸⁰ KUČERA, Robert. *Dědictví*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, 2001. 119 s.

kdy bude obdarován blízký přítel nebo osoba, která se o zůstavitele postarala v době nemoci, která není ale zároveň dědicem. Aby nedocházelo ke zneužívání odkazů k obcházení zákona a zkracování práv věřitelů, přijme nový zákoník následující opatření. „Každému z dědiců musí zůstat z hodnoty dědictví alespoň čtvrtina odkazy nezatížená. Zatíží-li zůstavitel dědice více, má dědic právo na poměrné zkrácení odkazu.“⁸¹

Poslední oblastí, které bych se v této kapitole ráda věnovala, je znovuzavedení smluv v oblasti dědění. Dědická smlouva byla obsažena v ABGB (§1249-1254), původně byla omezena na nabývání pozůstalosti pouze mezi manžely⁸². Současná právní úprava na rozdíl od jiných západních zemí (Německo, Švýcarsko) trpí absencí možností uzavřít dědickou smlouvu. Proto plánovaný nový občanský zákoník opět přikročil k oživení původních institutů a smlouvu opět zavádí, a to nikoliv pouze mezi manželi, ale mezi zůstavitelem a druhou osobou. Vždy se jedná o dvoustranný úkon, který stejně, jako může být sjednán pouze mezi těmito osobami, tak i pouze jimi může být odvolán. Dle mého názoru jde o velmi vhodný způsob úpravy dědictví, jelikož obě strany se nacházejí v jistějším postavení ohledně svých budoucích nároků, ale zároveň má zůstavitel větší rozpětí ohledně určení podmínek, za nichž bude s majetkem disponováno. Může proto například v dědické smlouvě zajistit své setrvání v nemovitosti a využití veškerého příslušenství, zatímco budoucí dědic se zaváže se o nemovitost starat, obhospodařovat ji a nemusí mít obavu z takto směřovaných investic.

Jinou smlouvou je tzv. renunciační smlouva, opět původně zavedená § 551 ABGB⁸³. Jde o možnost dědice se smluvně zříci svého dědického práva již za života zůstavitele, což v současné právní možné není, jelikož dědic může odmítnout dědictví až po smrti zůstavitele. Zavedení této smluvní formy úpravy zřeknutí se dědictví umožňuje zůstaviteli vyřešit majetkové poměry již za života, a to například v těch případech, kdy za života zajistí jedno ze svých dětí hodnotným majetkem a následně sepíše smlouvu o zřeknutí se dědického práva do budoucna ve prospěch dítěte druhého. Prohlásí tedy oficiálně, že si již na jiný zůstavitelův majetek nebo jeho část nebude činit nárok. Velmi vhodné se mi jeví řešení umožňující smluvní úpravu pouze u části majetku, respektive zřeknutí se určitého podílu tak, aby například ve výše uvedeném případě zbývající osoby po smrti zůstavitele dědily zbylý

---

⁸¹ Ministerstvo spravedlnosti České republiky. Nový občanský zákoník. Justice.cz. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/dedicke-pravo/konkretni-zmeny.html>.

⁸² RUMMEL, P. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch*. 2. Band, zweite Auflage. Wien, 1992. s. 115-116.

⁸³ „Může ten, kdo je oprávněn platně disponovat svým dědickým právem, se ho předem zříci smlouvou se zůstavitelem. Nebylo-li smlouveno nic jiného, platí toto zřeknutí vůči potomkům.“ RUMMEL, P. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch*. 1. Band, zweite Auflage. Wien, 1990. s. 663-664.

majetek ze zákona, a to pro případ nabytí dalšího majetku či jakékoliv zásadní změny majetkových poměrů vzniklých v budoucnu.

„Rozdíl mezi dědickou smlouvou a renunciační smlouvou je tedy zřejmý, dědickou smlouvou se delace zakládá a renunciační se ruší.“⁸⁴

Absenci většiny těchto institutů v současném občanském zákoníku spatřuji spíše jako nedostatek, a proto se domnívám, že jejich znovu zapracování do současného pojetí dědického práva bude jak přínosem po procesní stránce projednání dědictví, jelikož bude mít zůstavitel k dispozici více variant, prostřednictvím kterých může přesněji ovlivnit budoucnost svého majetku a tím omezit případné neshody prodlužující projednání věci, tak po stránce hmotněprávní bude zůstaviteli jako vlastníkově dán širší prostor k dispozici majetkem. Domnívám se, že cílem nové úpravy je zejména upřesnění projevu a zjištění konkrétní zůstavitelovy vůle při nakládání s věcmi, jež budou předmětem dědění a současně také větší míra jeho ochrany a ochrany majetku (zejména péče o něj) v případě, kdy se rozhodne upravit poměry do budoucna.

„Dědické právo je případ *sui generis*. Jedná se o totalitním právem zřejmě nejpostiženější oblast soukromého práva. Navracejí se v zahraničí naprosto běžné a využívané instituty, ke kterým patří namátkou zřeknutí se dědického práva, vedlejší doložky v závěti, dědická smlouva nebo odkaz. Rozšiřují se též dědické skupiny a zlepšuje ochrana věřitelů. To s sebou samozřejmě nese nárůst v počtu písmenek, ale jde se tím naproti zejména možnostem zůstavitele, jak pořídit o svém majetku pro případ smrti, což plně konvenuje standardním zahraničním právním úpravám.“⁸⁵

---

⁸⁴ KUČERA, Robert. *Dědictví*. 2. vydání. Praha: Linde Praha a.s. Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Kořínkové a Jana tuláčka, 2001. 119 s.

⁸⁵ BEZOUŠKA, Petr. Návrh občanského zákoníku přinese lidem více užítku než problémů. Epravo.cz, srpen 2011. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/odborne-texty.html>.

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo pojednat o jednotlivých fázích dědického řízení, zhodnotit stávající právní úpravu a vymezit ta místa, která můžeme nazvat problematickými, a to ať z pohledu nedostatečné či chybějící právní úpravy, či z pohledu právní úpravy, která v praxi působí obtíže a měla by být vhodně přeformulována či aktualizována v návaznosti na novelizace právních předpisů. Dále jsem si dala za cíl zamyslet se nad stávající právní úpravou a v těch oblastech, kde ji zhodnotím jako nedostatečnou, navrhnout možné postupy řešení de lege ferenda.

Při zkoumání právní úpravy dědického řízení obecně jsem nenalezla mnoho nedostatků, které by průběh řízení jakkoliv komplikovaly. Tam, kde jsem narazila na místa problematická, byla mnohdy již řešená judikaturou nebo konkrétnějším právním výkladem. Přesto jsem se pokusila najít i takové oblasti, v nichž byly odpovědi na sporné otázky nejednoznačné, a pokusila se jimi alespoň okrajově zaobírat.

Za zásadní a velmi pozitivní přístup považuji rozšíření pravomoci notářů v oblasti dědického řízení, kdy je soudům přenechána k řešení pouze zákonem stanovená agenda, zabývající se otázkami ne zcela obvyklými, a v této oblasti velmi komplikovanými, jako jsou například právní pomoc v cizině, oblast zrušení rozhodnutí o dědictví tam, kde se zjistí, že zůstavitel žije a jiná. Notáři tak získali, vyjma výše zmíněných případů, po pověření k projednání věci soudem, pravomoc řízení vést a jednak věc samostatně rozhodnout. Už nyní můžeme zcela určitě považovat takové změny v právní úpravě za efektivní. Co se pohledu do budoucna týče, jsou zde stále možnosti jak právní úpravu dále rozpracovávat, pro zlehčení činnosti notářů se domnívám, že užitečné by bylo zapojení notářských koncipientů do řízení a přidělení jim určité rozhodovací pravomoci tam, kde by se situace zdála být jednoznačnou.

První kapitoly diplomové práce jsou zaměřeny zejména na charakteristiku dědického řízení, jeho zahájení, předběžné šetření, neodkladná opatření a bližší charakteristiku účastníků. Jedná se spíše o kapitoly popisující konkrétní právní úpravu, v nichž jsem nenalezla větší nesrovnalosti. Za zajímavý považuji přístup k projevu vůle zůstavitele, který bývá hodnocen jako klíčový, a ačkoliv se neshoduje obsah závěti psané ve formě notářského zápisu s vůlí zůstavitele, bude tato vůle zůstavitele následována, pokud nebude pochyb, že k omylu došlo na základě nedostatečného rozlišení pojmů veškerého majetku a majetku movitého a nemovitého.

V závěru druhé části jsem se věnovala problematice rozhodnutí o zastavení řízení. Při bližším zkoumání jsem došla k závěru, že zastavuje-li notář řízení z důvodu, že zůstavitel nezanechal žádný majetek, nevyskytují se v této oblasti větší komplikace. Pouze je vhodné zmínit, že pojem žádný majetek a majetek fakticky se zde vyskytující, který byl oceněn hodnotou 0,- Kč, mají obdobný význam, a proto je možné řízení v obou případech zastavit.

Zajímavější situací je oblast rozhodování o zastavení řízení a současném přiřknutí nepatrného majetku vypraviteli pohřbu. Z judikatury a jiné právní teorie vyplývá povinnost naplnění dvou podmínek, na jejichž základě může být rozhodnuto dle § 175h odst. 2 o.s.ř. Těmito podmínkami jsou, aby ten, komu je majetek přiřknut, byl skutečným vypravitelem pohřbu, a aby k přijetí majetku a zastavení řízení udělil souhlas. Vzhledem ke skutečnosti, že proti rozhodnutí o zastavení řízení dle § 175h odst. 1 a 2 o.s.ř. nelze podat odvolání, dospěla jsem k závěru, že by zákon měl tuto problematiku postihnout detailněji a k zefektivnění řízení by bylo vhodné o obligatornost souhlasu doplnit stávající právní úpravu.

Dále bych ráda zmínila jistou radikálnost při rozhodování o majetku, který má být přiřčen státu dle § 175j o.s.ř., kdy jde o případy, v nichž notář nemá povinnost nařizovat jednání tam, kde připadá dědictví státu jako odúmrt'. Ve většině případů bude tento postup účelný, ale vždy je nezbytné respektovat zachování základních práv pro účastníka řízení, a to bez ohledu na to, zda je jím stát či jiný dědic. Vzhledem k závažnosti institutu dědění, vzhledem k povinnosti zachovat všem účastníkům stejná procesní práva a i za účelem zajištění určité procesní ekonomie probíhajících řízení, by bylo mnohdy účelnější věc projednat a umožnit vyjádřit se všem zúčastněným subjektům, jelikož samotné rozhodnutí o přiřknutí dědictví určitému subjektu bez nařízení jednání bude mít oporu v zákoně jen v případech zcela zjevných.

Dále se domnívám, že by do budoucna měla být zákonem blíže specifikována otázka odmítnutí dědictví. Zákon nespécifikuje formu, v níž by měl být projev odmítnutí dědictví proveden, stejně jako se více nevyjadřuje k otázce způsobu vyrozumívání notáře o odmítnutí. Můžeme tedy vycházet z dedukce, že vzhledem k tomu, že § 38 odst. 3 o.s.ř. stanoví, že úkony notáře, které provedl jako soudní komisař, se považují za úkony soudu, budeme, v případech týkajících se doručování notáři, vycházet ze stejných možných forem doručení, jako bychom doručovali soudu. Zákon také nestanoví, od jakého okamžiku může účastník dědictví odmítnout, zda od okamžiku smrti zůstavitele či od okamžiku učinění výzvy notářem. Touto otázkou se podrobněji zabýval Nejvyšší soud, s jehož názorem se ztotožňuji, a to v tom smyslu, že zákon nezakazuje možnost využít tohoto práva kdykoliv od smrti zůstavitele, proto výzva notáře není podmínkou pro učinění odmítnutí dědictví. Zde bych se

do budoucna přikláněla k podrobnější úpravě v oblasti odmítnutí dědictví, která by zahrnula odpovědi na tyto nejednoznačné otázky.

Jako problematickou můžeme označit také oblast dodatečného projednání dědictví. Pro projednání majetku vyvstalého najevo až po projednání dědictví, které bylo původně známo, je typické naplnění dvou předpokladů, za jakých je možné ho zrealizovat. Prvním je projednání majetku, o němž nebylo jednáno v dědickém řízení původním, tedy majetku nového, druhým je projednání tohoto majetku s původním okruhem účastníků řízení, a to bez ohledu na jejich skutečné postavení dědiců v řízení. Proto může být dodatečné projednání dědictví vedeno i s tou osobou, o níž se ví, že není dědicem. Tento přístup se mi jeví v určitých případech jako neefektivní a domnívám se, že by lépe vyhovovalo tuto podmínku aplikovat pouze tam, kde není prokázáno, že je jiná osoba oprávněným dědicem. Zároveň jeho účelnost spatřuji v určité právní jistotě, která je tímto poskytována těm, o nichž bylo jako o oprávněných nabyvatelích dědictví rozhodnuto. Zákon musí zaručit jisté postavení nejen těm, o nichž bylo soudem pravomocně rozhodnuto, ale i těm, kteří od těchto osob dále nabývají práva z řízení vzešlá. Za tím účelem je zde zakotvena tříletá promlčecí lhůta, během které se mohou oprávněné osoby svých práv domáhat cestou žaloby oprávněného dědice. Po jejím uplynutí je vhodné, aby bylo postavení takto stanovených dědiců definitivně zakotveno a nebylo dále napadnutelné.

Nejednotný přístup v právní teorii jsem shledala také v oblasti posouzení charakteru rozhodnutí vydaném v dědickém řízení. Není jednotný názor na charakter rozhodnutí vzešlého z řízení, objevují se spekulace týkající se jeho konstitutivnosti a deklaratornosti. Po přezkoumání jednotlivých názorů právních teoretiků jsem se přiklonila na stranu těch, kteří nahlížejí na rozhodnutí o dědictví jako na rozhodnutí deklaratorní. Vzhledem k četným argumentům obou odlišných názorových proudů se ale domnívám, že ustálení odpovědi na tuto otázku nelze v nejbližší době očekávat.

V oblasti rozhodování jsem narazila na velmi nejasnou otázku v případech uzavírání dědické dohody mezi dědici. Zde nacházím určitou mezeru v právní úpravě, a to tam, kde bude věc projednána s osobou neznámého pobytu, které bude z tohoto důvodu pro řízení přidělen opatrovník. Tyto osoby nemohou uzavřít dědickou dohodu ani prostřednictvím svých opatrovníků. V judikatuře i právní teorii je stále spornou otázkou případ, kdy bude dědic, v době zahájení řízení známý a známého pobytu, o svém dědickém právu po zahájení řízení o dědictví vyrozuměn, a až v průběhu jeho projednání se stane osobou neznámého pobytu. Za takového předpokladu by mu byl ustanoven pro zbytek řízení opatrovník a je nejasné, zda by se mohl účastnit uzavření dědické dohody. Domnívám se, že takovou dohodu opatrovník za

osobu neznámého pobytu uzavřít nemůže, jelikož podstatný, pro uzavření takové dohody, je projev vůle dědice (či jeho opatrovníka), a pokud praxe nepřipouští uzavření této dohody u osob neznámého pobytu, je, dle mého názoru, rozhodné postavení dědice v době jejího uzavření (ačkoliv mu oznámení o zahájení řízení bylo úspěšně doručeno). Svou následnou nečinností a postavením osoby neznámého pobytu se, byť později, tak dostává do rovnocenného postavení těch, kdo jsou dědici neznámého pobytu již od počátku.

Z výše zmíněných problematických aspektů právní úpravy dědického řízení považuji za nejzávažnější ty, které se mohou v praxi objevovat častěji, a tím ovlivňovat kontinuitu dědického řízení. Pro některé z nich se mi jeví stávající právní úprava nedostatečně konkrétní a domnívám se, že její specifikace by byla velkým přínosem. Za tyto oblasti bych označila zejména problematiku odmítnutí dědictví, a to z hlediska upřesnění formy jeho učinění vůči notáři, a také vzhledem k okamžiku, k jakému může být učiněno.

Právní úprava dodatečného projednání dědictví je obecně tématem komplikovaným, proto je obtížné zasahovat do stávající, zjevně fungující právní úpravy. Přesto si dovoluji polemizovat s myšlenkou, že by do budoucna mohla být lépe vyřešena otázka práv oprávněných dědiců vzhledem k dodatečnému projednání dědictví.

Obecně se domnívám, že by bylo také vhodné věnovat více pozornosti v právních předpisech tematice státu a jeho postavení v dědickém řízení. Vzhledem ke komplikovanému postavení tohoto subjektu v rámci řízení, které někdy bývá zlehčováno na úkor jiných účastníků, by rozšíření právní úpravy mohlo odstranit mnohé spory.

Měla-li bych, po bližším zkoumání problematiky právní úpravy dědického řízení, tuto oblast charakterizovat, označila bych jí za dostatečně určitou a v praxi efektivní. Problematická místa, na něž jsem ve své práci poukázala, se obvykle vztahují na problematiku objevující se pouze zřídka, a ve většině případů nebrání řádnému projednání věci.

Použité zdroje

Literatura

1. DRÁPAL, Lubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I.* 7. vydání. C.H.BECK, 2006. 1042 s.
2. FIALA, Roman. *Přehled judikatury ve věcech dědických.* Praha: ASPI, 2006, 496 s.
3. KNAPP, Viktor a kol. *Československé občanské právo.* Praha: Nakladatelství Orbis, 1974, 656 s.
4. KNAPP, Viktor a kol. *Občanské právo hmotné.* Vydání 2. Praha : Codex Bohemia, 1998, 496 s.
5. KUČERA, Robert. *Dědictví.* 2. vydání. Praha: Linde Praha, 2001. 278 s.
6. MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo.* 2. vydání. Praha: Linde Praha, 2003. 333 s.
7. STAVINHOVÁ, Jaruška, HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví.* Brno: Masarykova univerzita Brno a nakladatelství DOPLNĚK, 2003, 643 s.
8. SVOBODA, Emil. *Dědické právo.* Karlín: Nakladatelství Vesmír, 1921, 96 s.
9. ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 10. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 1465 s.
10. WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní.* 5. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, 2008. 751 s.

Právní předpisy

1. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
2. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
3. Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti.
4. Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů.
5. Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
6. Zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů.
7. Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů.
8. Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.
9. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů.

Odborné časopisy

1. HEJTMÁNEK, Jan. Může být více vypravitelů pohřbu? *Ad Notam*, 2009, č. 2, s. 62 – 63.
2. KORBEL, František. Změny ve výkonu notářství po 1. červenci 2009. *Ad notam*, 2009, roč. 15, č. 4, s. 123.
3. MARCEL, Josef. Stát a dědické řízení. *Ad notam*, 2010, roč. 16, č. 4, s. 22-29.

4. MUZIKÁŘ, Ladislav. Dědictví a dluhy. *Zpravodaj jednoty českých právníků*, 2008, č. 2, podrobněji s. 16-25.
5. SCHELLE, Karel a kol. Právní úprava notářství. *Ad notam*, 1995, roč. 6, č. 4, s. 140.

Judikatura

1. Nález Ústavního soudu ze dne 16. února 2000, sp. zn. I. ÚS 313/1998.
2. Nález Ústavního soudu ze dne 10. srpna 1998, sp. zn. I. ÚS 230/98.
3. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. května 2001, sp. zn. 21 Cdo 2143/2000.
4. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 2002, sp. zn. 30 Cdo 517/2002.
5. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. června 2007, sp. zn. 24 Co 200/2007-110.
6. Usnesení Městského soudu ze dne 18. května 1987, sp. zn. 11 Co 235/87.
7. Usnesení Městského soudu ze dne 29. května 2009, sp. zn. 24 Co 35/2009-505.
8. Usnesení Městského soudu ze dne 19. května 2009, sp. zn. 24 Co 2/2009-53.
9. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2009, sp. zn. 21 Cdo 149/2008.
10. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. května 2004, sp. zn. 30 Cdo 1131/2003.
11. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. srpna 2008, sp. zn. 28 Cdo 1999/2008.

Internetové zdroje

1. <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/dedicke-pravo/konkretni-zmeny.html>
2. <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/odborne-texty.html>
3. <http://pravniradce.ihned.cz/c1-38392620-rizeni-o-dedictvi-a-cinnost-notare-po-novele>

Abstrakt

Ve své práci jsem se zaměřila na průběh dědického řízení a v něm se vyskytující problematické aspekty, které komplikují činnost notářů, postavení účastníků, možnosti obrany jejich procesních práv, a které se ukazují být problematickými, co se aplikační praxe týče.

V práci je popsán průběh dědického řízení dle jeho jednotlivých fází, u nichž jsem se vždy zaměřila na sporné momenty v řízení. Při zjišťování jejich spornosti jsem vycházela zejména z nejednotného rozhodování sporů, vzniklých z těchto skutečností, nebo z nedostatku určitosti některých zákonných ustanovení, jejichž výklad je rozporuplný či bývá mezi právními teoretiky nejednotný. V takových případech jsem se pokusila dovodit možné způsoby odstranění jejich spornosti.

Obsahem práce je, mimo jiné, zaměření se na možné formy zakončení řízení a možnosti využití opravných prostředků. Vyskytuje se zde také náhled na současnou právní úpravu v porovnání s úpravou historickou a připravovanou novelu zákona, která zavádí do praxe nové instituty dědického řízení.

Abstract

In my work I focused on the course of inheritance proceeding and problematic aspects that appears in it and complicate the work of notaries, status of participants, the possibility of the defense of their procedural rights, and which seem to be problematic in practical application.

In this work is described the course of inheritance proceeding according to its individual phases. I have focused on the controversial moments in the proceeding in them. During finding complicated issues I proceed of unequal deciding disputes, arising from these facts, or lack of certainty in legal documents, which are interpreted as inconsistent or which is among legal theorists unequal. In such cases, I tried to deduce possible ways of removing their contentiousness.

The content of the work is, among other things, focus on the possible forms of termination of the proceeding and the possibilities of judicial remedy. There is also a preview of the current legislation in comparison with the historical context and in comparison with an amendment that is just being prepared and which shall the new institutes put into practice.

Seznam klíčových slov

dědictví, dědic, notář, rozhodnutí, usnesení, majetek, stát

Keywords

inheritance, inheritor, notary, judgment, resolution, property, state